پەیوەندی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بە سەقامگیریی سیاسییەوە
توێژینەوەیەکی مەیدانییە لە شاری هەولێر

د. شڤان اسماعیل حمد
پ.ی.د. عبدالله خورشید عبدالله
شمال یاسین ملاک

پوختە:

دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و سەقامگیریی سیاسی لە بابەتە گرنگەکانی بەشداری پێکردنی تاکەکانن لە دارشتنی سیاسەتە ورد و گەورەی کۆمەڵگاکان. ئامانجی توێژینەوەکە بریتیە لە دیارکردنی پەیوەندی دادپەروەری کۆمەڵایەتی بە سەقامگیریی سیاسییەوە.

توێژەر بۆ بەهێز کردنی توێژینەوەکە پشتی بە چەند بنەمایەکی تیۆری دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بەستووە لەوانە: بنەمای تیۆری ئازادی جان راوڵز، بنەمای تیۆری یەکسانی مایکڵ والزێر، بنەمای تیۆری حکومەتی یاسای فۆن هایک، بنەمای تیۆری مافەکانی رۆناڵد دۆرکین، بنەمای تیۆری سیاسی دیڤید میلێر و بنەمای تیۆری تواناکانی مارتا نۆسبام.

بۆ گەیشتن بە ئامانجی توێژینەوە، توێژەر کۆمەڵگای توێژینەوەکەی کە پێکهاتووە لە (20) گەرەکی شاری هەولێر کە بە شێوەیەکی هەرەمەکی (350) کەس لە رەگەزی نێر و مێ وەرگرتووە. بۆ شیکردنەوەی داتا و زانیارییەکان کە لەلایەنی مەیدانی بەدەستهاتوون پشتی بە بەرنامەی (بەستەکی ئاماری بۆ زانستە کۆمەڵایەتییەکان SPSS) بەستراوە و، بۆ گەیشتن بە ئامانجەکە، سوودی لە میتۆدی وەسفی (هاوپەیوەندی) وەرگرتووە. توێژینەوەکە گەیشتووە بە کۆمەڵێک دەرئەنجام گرنگترینیان پەیوەندی لەنێوان رەهەندەکانی گۆراوی سەربەخۆ (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) و رەهەندەکانی گۆراوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) کۆک و مەعنەویی بوون چونکە ئاستی بەهای ئاماژەی ئاماری (sig) بۆ بەهای تاقیگەری پەیوەندی بە رێژەی (0,000) بووە کە کەمترە لە ئاستی بەهای مەعنەوی (0,05) و، ئەمەش ئاماژەیە بۆ بوونی پەیوەندی مەعنەوی ئەرێنی لەنێوان رەهەندەکانی هەر دوو گۆراوی سەربەخۆ و پاشکۆ بەبەهای (0.814) واتا کاتێک دادپەروەریی کۆمەڵایەتی زیاد بێت لە بەرامبەردا سەقامگیریی سیاسیش زیاد دەبێت بە رێژەی (81%).

لە ژێر رۆشنایی دەرئەنجامەکانی توێژینەوەکە، توێژەر کۆمەڵێک پێشنیاز و راسپاردەی پێشکەش بەو توێژەرانی دوای خۆی و لایەنە پەیوەندارەکانی حکومەت و ناوەندەکانی توێژینەوە، و رێکخراوەکان کردووە.

چەمکە سەرکییەکان: دادپەروەری، دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و سەقامگیریی سیاسی

پێشەکی

هەر پێکهاتەیەکی سیاسی لە چوارچێوەی حکومەت – نەتەوەدا خاوەنی بونیاد و پێگەی کۆمەڵایەتییە. سیستەمە سیاسییەکان هەمیشە بەدوای پتەوکردن و بەهێزکردنی ئەم پێگە کۆمەڵایەتیانەن تا بتوانن بەردەوامی و سەقامگیری خۆیان مسۆگەر بکەن.

لە گرنگترین رێگاکانی پتەوکردن و بەهێزکردنی پێگە کۆمەڵایەتییەکانی هەر سیستەمێکی سیاسی، هێنانەدی دادپەروەریی کۆمەڵایەتییە لەنێو چینە جیاوازەکانی کۆمەڵگادا.

بەدیهێنانی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی وەک یەکێک لە گرنگترین شێوازەکانی کارامەیی سیستەمی سیاسی کارێکی ئەستەمە تەنها بە گۆرینی سەرچاوە شاراوەکان بە سەرچاوە

مجلّة پۆليتكنيك للعلوم الإنسانية والإجتماعية
المجلد 4 ، العدد 2 (2023)
ورقة بحث منتظمة: نُشرت في 01 نوفمبر 2023
حقوق الطبع والنشر © 2023 د.شفان، د. عبدالله، شمال. هذه مقالة الوصول اليها مفتوح موزعة تحت رخصة المشاع الإبداعي النسبية - CC BY-NC-ND 4.0

ڕاستەقینەکان دەبێت ئەمەش دوای ئەوەی کە دابەشکردنی ئەم سەرچاوە و خێروبێرانە بەشێوەیەکی دادپەروەرانە لەنێو تاکەکانی کۆمەڵگادا کە ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی پێگەی کۆمەڵایەتی سیستەمەکە پتەو و سەقامگیر بێت.

لەلایەکی تر دادپەروەریی کۆمەڵایەتی کە پانتاییەکی کۆمەڵایەتی هەیە و چوارچێوەی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی کە خۆی لە حکومەت و نەتەوە دەبینێتەوە واتا وێناکردنی پێکهاتەی دادپەروەرانەی کۆمەڵگایە کە حکومەت و شوێنی دیاریکراوی هەیە و مەبەستیەتی هاوکاری کۆمەڵایەتی ناوخۆی کۆمەڵگا و دامەزراوەکانی و دابەشکردنی ئیمکانات و دەرفەتەکان و ئەرک و مافەکان لەسەر بنەما و پێوەرەکانی دادپەروەرانە بێت.

لەسەر ئەم بنەمایە لایەنەکانی وەک دابین کردنی مافی سیاسی – کۆمەڵایەتی چینە جیاوازەکانی کۆمەڵگا، بوونی یەکسانی هەموو تاکەکانی کۆمەڵگا لە بەرامبەر یاسا، زەرووڕەتی دادپەروەری دادپەروەرانە، یەکسانی دەرفەتە کۆمەڵایەتییەکان بۆ هەموو ئاستە جیاوازەکان و هێنانەدی حکومەتێکی دادپەروەرانە لە کۆمەڵگادا.

بەشی یەکەم: چوارچێوەی گشتیی توێژینەوەکە

لەم بەشەدا توێژەر مەبەستیەتی کێشە و گرنگیی و ئامانج و پرسیارەکانی توێژینەوەکە کە لەگەڵ چەمکەکان و توێژینەوەکانی پێشوو بخاتەڕوو بۆ بەرچاو ڕوونی زیاتر لە دیاریکردنی پەیوەندی دادپەروەری کۆمەڵایەتی بە سەقامگیریی سیاسییەوە.

یەکەم: کێشەی توێژینەوەکە (Research Problem)

بۆ ناسینی کێشەی توێژینەوەکە توێژەر هەولدەدات تا هەندێ بەڵگەی سەلمێنەری بوونی کێشەکە پیشان بدات. بە واتایەکیتر، توێژەر زەمینەیەک وێنا دەکات کە تێدا کێشەکە ڕووی دا بێت، لەم قۆناغەدا تایبەتمەندییەکانی کێشە، بەرفراوانی و هۆکارەکانی سەرهەڵدانی کێشەکە دەناسێندرێت (سرمد وئەوانیتر،2012،ل31).

لەڕاستیدا هەر توێژینەوەیەک بە مەبەستی وەلامدانەوە و دۆزینەوەی چارەسەر بۆ کێشەیەکی سەرەکی کە لە چوارچێوەی پرسیارێکدا پەیدا دەبێت، دەست پێدەکات. هەر توێژینەوەیەک بۆ ئەوەی یەکپارچە، ئامانجدار و، بەکاربەربوونی خۆی بپارێزێت دەبێ لە دەوری کێشەیەکی سەرەکی، ڕێکبخرێت. کێشە، پرسیارێکە لە هزری توێژەر سەبارەت بە دیاردەیەک، کێشە یان قەیرانی کۆمەڵایەتی، دەخرێتە بەرباس و توێژینەوە، ئامانجی توێژەر لە باسکردنی ئەم پرسیارە دۆزینەوەی هۆکار یان هۆکارەکانی پەیدا بوونی ئەم کێشەیە یان گرفتەیە، چۆنیەتی ئەم دۆزینەوەیە پەیوەندی بە جۆر و ئامانجەکانی دیاریکراو بۆ توێژینەوە هەیە. بە واتایەکی تر، هەڵبژاردنی کێشەیەکی دیاریکراو و، بە بەڵگەکردنی لە چوارچێوەی کێشەیەکی زانستی و، ئەنجامدانی توێژینەوە بە سوود وەرگرتن لە ڕێبازە زانستیەکان، ناسینی هۆکارەکان و پەیوەندییەکانی پەیوەست بە کێشەکە و، لە کۆتاییدا هەڵگەڕاندنەوەی لە زمانی زانستی بۆ زمانی سادەتر بە مەبەستی پێشکەشکردنی ڕێگاکانی چارەسەری، لە ئەرکە سەرەکیەکانی هەر توێژەرێکە (خاکی،2012، ل6-7).

دادپەروەریی کۆمەڵایەتی پێویستیەکی مۆراڵیە و گرنگە، و بنچینەی سەقامگیری تاکە کەسی و کۆمەڵگەیی و نیشتمانی و سیاسییە، و سەرچاوەی پێشکەوتن و بەرەو پێش چوونە، و بنەمای پێکەوە ژیانی نێوان نەتەوەکان و کۆمەڵگەکانە، چونکە باوەڕی بە جیاکاری و بەربەست نیە کە ڕووبەڕووی نەتەوە و چینەکان دەبێتەوە دەرئەنجامی ڕەگەز و جۆر و ڕەچەڵەک و ئینتما و ئایین و ڕۆشنبیری، لە بەرامبەر ئەمانە داوای بەرز کردنەوەی بنەماکانی یەکسانی و پاڵپشتی ماف و دڵنیایی و پاراستن و بابەتی بۆماوەیی و دادپەروەری لە دابەشکردنی سەروسامان دەکات،و جگە لەمەش بنەماکانی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بە دەست دێت کە ئامانجی چەسپاندنی بەهاکانە و بەدەستهێنانی مرۆڤایەتیە و ڕەخساندنی دەرفەت بۆ هەمووان بە بێ جیاکاری یا خود پەراوێزخستن یان دورخستنەوەی کۆمەڵایەتی دەچەسپێت و سەقامگیر دەبێت، و ململانێی چینایەتی لەناو دەبات لە دەرئەنجامی گونجان لەنێوان دابینکردنی پێداویستییە کۆمەڵایەتییەکان بە یەکسانی، و هەروەها لە بەرامبەردا سیستەمی سیاسی ڕەسانەیەتیی خۆی بە دەست دێنێت و توانای پاراستنی پیشە و تواناکانی دەبێت، جگە لە ڕەخساندن و بونیادنانی بنکەیەکی میللی تایبەت بە ئاڵوگۆڕی متمانە لە نێوان دام و دەزگاکانی وڵات و تاکەکانی کۆمەڵگە.

سەقامگیریی سیاسی بەیەکێک لەمەبەستە سەرەکیەکان دادەنرێت کە زۆربەی سیستەمە سیاسییەکان هەولی بەدەستهێنانی دەدەن، چونکە لە ژێر سایەی سەقامگیریی سیاسی کەش دەرەخسێت بۆ جێبەجێ کردنی بەرنامەو پلانەکانی حکومەت و، سیاسەتی گەشەپێدان بە گشتی و بە گشت لایەنەکانیشەوە، چونکە لە بواری سیاسەتەوە سەقامگیری بە داواکاری سەرەکی دادەنرێت بە مەبەستی

بەدەستهێنانی گەشەپێدانی سیاسی، بۆیە ئەو سیستەمە سیاسییانەی کە جۆرێک لە سەقامگیری سیاسیان تێدایە، ئەو جۆرە سیستەمانەن کە توانیانە بونیادی ئامراز و دام و دەزگا بکەن بە شێوەیەک کە دەرفەت برەخسێت بۆ جوڵەی کۆمەڵایەتی (Social Mobility) و دەستاو دەست کردنی هێزی ئابووری و سیاسی لە نێوان تاکەکانی کۆمەڵگە، بۆیە رەخساندنی دەرفەت لە نێوان گشت ئەندامانی کۆمەڵگە، و وڵات بۆ بەشداری کردن لە وەرگرتنی بڕیار و کارگێڕی کاروباری وڵات، جا بە شێوەی راستەوخۆ بێت یان ناڕاستەوخۆ واتا لەرێگەی نوێنەرانی گەلەوە، واتا بەشداری کردنە لە ژیانی گشتی، و ئاسایش و سەقامگیریی سیاسی دێنێتە ئاراوە لە کۆمەڵگادا. بەڵام بە جێبەجێ نەکردنی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی دەبێتە هۆی سەرهەڵدانی زنجیرەیەک قەیران لە سیستەمە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکاندا.

بۆیە دەتوانین بڵێین کە بابەت و کێشەی سەرەکی ئەم توێژینەوەیە وەلامدانەوەی ئەم پرسیارە سەرەکیە کە بریتییە لە:

پەیوەندی دادپەروەری کۆمەڵایەتی بە سەقامگیریی سیاسییەوە چییە لە کۆمەڵگەی توێژینەوەکە؟

دووەم: گرنگیی توێژینەوەکە: (The Importance of the study)

ئەم توێژینەوە لە دوو ڕوویەوە گرنگی هەیە:

لەڕووی زانستیەوە: بایەخ و گرنگی ئەم توێژینەوە لەوەدایە کە هەوڵێکی زانستیانەیە و لە بابەتێکی پێویست و هەستیاری سەرەکی و پڕ بەهای کۆمەڵگەی کوردی دەکۆڵێتەوە ، کە بە بڕبڕەی پشتی ئایندەی کۆمەڵگە و بنەمای بەرهەمهێنانی سەقامگیری لە گشت پێکهاتەکانی بونیادی کۆمەڵایەتی دادەنرێت.

جگە لەوەش هەوڵی زانینی پەیوەندی لێکبەستراوی نێوان دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و سەقامگیریی سیاسی دەدات لە هەرێمی کوردستان و کاریگەری دادپەروەریی کۆمەڵایەتی لەسەر چەسپاندنی سەقامگیریی سیاسی بەتایبەت کە لەم ساڵانەی دواییدا جوڵەیەکی سیاسی کۆمەڵایەتی دروست بووە کە داکۆکی لە بوونی قۆرغ کردن و بە فیرۆدانی ماف و بەرهەم هێنانی نایەکسانی کۆمەڵایەتی دەکات.

لەڕووی پراکتیکیشەوە: بابەتی توێژینەوەی (پەیوەندی نێوان دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و سەقامگیریی سیاسی) کە دەکەوێتە نێو چوارچێوەی پراکتیکی کۆمەڵناسی کە تاکو ئێستا لەکۆمەڵگەی توێژینەوەکە توێژینەوەی ئەوتۆی لەسەر نەنووسراوە، جگە لەوەی بابەتی ئەم لقە زانستییە خۆی لە خۆیدا ڕەهەندێکی سەرەکی ژیانی کۆمەڵایەتییە، و هەروەها هەوڵێکە بۆ بەپیت و دەوڵەمەندکردنی ئەدەبیاتی کۆمەڵناسی بە گشتی بە تایبەت لە بابەتی دادپەروەیی کۆمەڵایەتی و سەقامگیریی سیاسی لە کۆمەڵگەی توێژینەوەکە. جگە لەمەش هەڵسەنگاندنێکی گشتی ڕەوشی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی لەکۆمەڵگەی توێژینەوەکە و کاریگەری لەسەر سەقامگیریی سیاسی لەرێگای کۆکردنەوەی داتا و زانیاری تەواو لە کۆمەڵگەی توێژینەوەکە و گەیشتن بە دەرەنجامی زانستی و لەسەر ڕۆشنایی دەرەنجامەکانیش ئەم توێژینەوەیە پێشنیاز و چارەسەری پێویست پێشکەش دەکات بەلایەنی پەیوەندار بەبابەتی توێژینەوەکە.

سێیەم: ئامانجەکانی توێژینەوەکە: (The Objectives of study)

ئامانجی سەرەکی ئەم توێژینەوەیە (پەیوەندی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بە سەقامگیریی سیاسی لە کۆمەڵگەی توێژینەوەکە).

1. درخستنی سیما و خەسلەتەکانی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی شوێنەوارەکانی لەسەر سەقامگیریی سیاسی.
2. هەوڵدان بۆ ناسینی پەیوەندیی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی لە ئاراستە کردنی سیستەمی سیاسی لە کۆمەڵگەی توێژینەوەکە.
3. زانینی ئاستی پەیوەندی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بە دیدگاو تێروانینی کۆمەڵگا بۆ سەقامگیریی سیاسی.

چوارەم : پرسیارەکانی توێژینەوەکە: (The questions of The study)

لە ژێر ڕۆشنایی پرسیاری سەرەکیی توێژینەوەکە چەند پرسیارێکی لاوەکی دروست دەبێت کە بریتییە لە:

1. چۆن دەکرێت ڕاڤە بۆ پەیوەندی نێوان دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و سەقامگیریی سیاسی بکرێت؟

2. تا چ ڕادەیەک ڕەهەندەکانی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی کاریگەری لەسەر سەقامگیریی سیاسی
هەبووە لە کۆمەڵگەی توێژینەوەکە؟

3. کۆسپ و ئاڵنگاریەکانی نێوان دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و سەقامگیریی سیاسی؟

4. چۆنیەتی ڕەخساندنی ستراتیژی سیاسەتی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بەمەبەستی بە دەست هێنانی سەقامگیری سیاسی؟

بەشی دووەم: چەمکەکانی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی وسەقامگیریی سیاسی

یەکەم: دادپەروەریی کۆمەڵایەتی (Social Justice)

دادپەروەریی کۆمەڵایەتی لەوانەیە پڕ مشتومڕترین چەمک لە گۆڕەپانی سیاسەتی کۆمەڵایەتی بێت، دادپەروەری بە مانای ئەوەیە کە چ شتێک لە ڕووی کۆمەڵایەتی دادپەروەرانە بزانین و، یان نادادپەروەرانە دابنێین و، ئامانجیشی دەستگەیشتنە بە پێوەرەکان و ڕێساکان بۆ جیا کردنەوەی کاری دادپەروەرانە لە کاری نادادپەروەرانە.

کارێک دادپەروەریی کۆمەڵایەتی (بە مانای چییەتی) پێکهاتوو لە چوارچێوەیەک لە بابەتەکانی سیاسی دەزانێت کە لەرێگای سیاسەتەکانی کۆمەڵایەتی، ئابووری، ژینگەیی و سیاسی و، لەسەر بنەمای قبوولی جیاوازی و هەمە چەشنی، بەدواداچوون دەکرێت و، لە خۆگری بەهاکانی وەکو بەدیهاتنی ئینساف و، یەکسانی ئەنجامەکان و، پێکدادانەکانە کە کەرامەت و بەهای یەکسانی بۆ هەمووان فەرز دەکات، پێویستییە سەرەکییەکان بەدیدەهێنێت، نایەکسانییەکان لە سەروەت، داهات و، دەرفەتەکانی ژیان لە باڵاترین ئاست کەم دەکات و، بەشداری هەموون بەتایبەتی بێ بەشەکان بەرز دەکاتەوە (Craig,2002,p671- 672).

دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بریتییە لە ڕێزگرتن لە ئەوانیتر و، ڕەچاو کردنی بەرژەوەندییە گشتییەکان، وە یان بریتییە لە ناسینی مافی سروشتی و گرێبەستێک کە کۆمەڵگا بۆ هەموو تاکەکان دادەنێت، وەکو دابەشکردنی کار و دانی حەق بە کرێکاران وەکو شارەزاییان و زیاد کردنی خزمەتگوزاری و دابین کردنی پێویستییە کۆمەڵایەتییەکانە کە تاکەکان بۆ پاراستنی مانەوەی خۆیان و ئاسانکاری لە پێشکەوتنی کاری خۆیان و، گەیشتن بە خوشبەختی خۆیان مافیان هەیە ئەو بەدەست بێنن (صلیبا،1982،ل461).

فۆک دادپەروەریی کۆمەڵایەتی لە خۆگری 1) کۆمەڵێک لە بەها کۆمەڵایەتییەکانی (وەکو چاودێری، دیمۆکراسی، ئینساف، کەرامەت و بەهای تاکەکان) : 2) وەرگێڕانی ئەم بەهایانە بە بابەتەکانی دیاریکراو (وەکو، کەم بوونی نایەکسانییەکان و، زۆربوونی گرتنەبەری کۆمەڵایەتی) دەزانێت کە لە کۆتاییدا ئامانجێکە بۆ گۆڕانی کۆمەڵایەتی یان گۆرانکاری کۆمەڵایەتی و 3) لە ڕێگای سیاسەتە تایبەتییەکانی (سیاسی، کۆمەڵایەتی، ئابووری و ژینگەیی) پەسەند دەکرێت. (Fook,2014,p161).

بە پێی بۆ چوونی میلێر، دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بە چۆنییەتی دابەشکردنی خێرەکانی کۆمەڵی لە کۆمەڵگا هەڵدەستێ. ئەوەی کە شتەکانی باش و خراپ لە نێوان ئەندامانی کۆمەڵگای مرۆیی چۆن دەبێ دابەش ببن (Miller,1999,p2-3).

ئەندرۆ هیوود وا باس دەکات کە "دادپەروەری کۆمەڵایەتی لەدابەشکردنی ڕەوشتی شیاوی بەرگری سوودەکان یان پاداشتەکان لەکۆمەڵگا کە لەسەر بنەمای حەق، سوود، چاودێری پزیشکی، بەرژەوەندییەکانی خۆشگوزەرانی و وەکو ئەوان هەڵدەسەنگێندرێت پشتیوانی دەکات" (هیوود،2015،ل440).

بە بڕوای هایک، دادپەروەری کۆمەڵایەتی تایبەتمەندییەکی ڕەوشتی بۆ شرۆڤەی ڕەفتاری مرۆڤ بووە و، تەنها ڕەفتاری مرۆڤە کە دەتوانێت دادپەروەرانە یان نادادپەروەرانە بێت و، بەکارهێنانی ئەو بۆ شرۆڤەی دیاردەیەک بێ مانایە. دیاردەیەک یان ڕووداوێک کە ئەنگێزە و ئیرادەی تاک یان گروپێک لە تاکەکان تێیدا ڕۆڵیان نییە، دەتوانێت باش یان خراپ بێت، بەڵام ناتوانێت تایبەتمەندی دادپەروەرانە یان نادادپەروەرانە بۆ ئەو بەکار ببرێت. کرداری گروپێک لە تاکەکان، کە بە ئەنگێزە و تەرحی پێشتر بۆ بەدیهێنانی ئامانجێکی تایبەتی کۆ بووینەتەوە، دەتوانرێت دادپەروەرانە وێنا بکرێت، تەنانەت دەتوانرێت دەربارەی ڕەفتاری حکوومەت بە تێڕوانینی بەدیهێنانی دادپەروەری، دادوەری و حوکم بدرێت، بەڵام سەبارەت بە کۆمەڵگا مرۆییەکان ناتوانین ئەو جۆرە دادوەرییە بدرێت بەلایەکی تر، ناتوانین بڵێین دۆخی کۆمەڵگایەک دادپەروەرانەیە یان نییە و، بەکار بردنی ئەو بۆ کۆمەڵگا بێ مانایە، ڕووداو یان دۆخێک کە تاک یان گروپ بەشدار نەبووینە لە دروست بوونی، دەشێ باش یان خراپ بێت، بەڵام تایبەتمەندی دادپەروەرانە یان نادادپەروەرانە ناکرێت بۆ ئەو بەکار ببردرێت. منداڵێک کە شەلەلە یان مرۆڤێک کە نزیکترین کەسی خۆی لە دەستداوە، دۆخێکی ناخۆشن، بەڵام نادادپەروەرانە یان دادپەروەرانە نینە (غنی نژاد،1994،ل24-25).

ئیبراهیم ئەلعیسوی پێناسەی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی ئەو حاڵەتەیە کە تێیدا زوڵم و درۆ و ستەم و، بێبەشکردن لە سامان یان دەسەڵات یان هەر دوو کیان نکۆڵی لێ دەکرێت، و، ئەمانەی تێیدا نەبێت ، هەژاری، پەراوێز خستن، گۆشەگیر

کردن و، دوور خستنەوەی کۆمەڵایەتی و، جیاوازی کۆمەڵایەتی ناپەسەند لە نێوان گروپ و تاکەکانی ناو هەرێمەکانی ناوەوەی وڵاتدا، کە تێیدا هەموو کەسێک مافی یەکسانی ئابووری، کۆمەڵایەتی، سیاسی و ژینگەیی هەبێت و، ئازادی یەکسان کە تێیدا هەستی دادپەروەری، هاوسۆزی، دڵنیایی و بەشداری کۆمەڵایەتی هەیە کە ئەندامانی کۆمەڵگا دەرفەتی یەکسانیان بۆ پێشکەوتن هەیە کە هەڵبژێردراون و، خاوەندارێتیان هەیە و، وزەیان بە کار بهێنن و، دامەزراندنی باش لە بەرژەوەندی تاک بە مەبەستی دڵنیایی لە ئەگەری زۆر بوونی جوڵەی کۆمەڵایەتی لە لایەک و ، لە بەر کۆمەڵگا لەلایەکی تر کە تێیدا کۆمەڵگا لەمەترسی بەرپرسیارەتی ئابووریدا نەبێت (العیسوی،2012،ل7-8).

پێناسەی کارپێکەری

دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بریتییە لە هاوسەنگی و یەکسانی نێوان گشت تاکەکانی کۆمەڵگا لە بەکارهێنانی سوود و ئامرازەکانی ژیان و هێنانەدی دۆخێک کە گشت تاکەکانی کۆمەڵگا بتوانن سوود لە ئامراز و هۆیەکانی ئاسایش و خوشگوزەرانی وەربگرن و شتە بە بەهاکانی وەکو : داهات و دارایی، ماف و ئەرکەکان، دەسەڵات و دەرفەتەکان، پلەو پایە و شانازییەکان، سەرچاوەکان و چاوکە کۆمەڵایەتیەکان بە پێی شایستەیی و دروستی لە نێوان تاکەکانی کۆمەڵگا دابەش بکرێن.

دووەم: سەقامگیریی سیاسی (Social Stability)

وشەی (Stability) هاو واتای سەقامگیری و جێگیرییە لە وشەی (Stable) بە مانای شتێک کە جوڵەی نییە، ناکەوێت و ناگۆڕدرێت (بهزاد،1997،ل349).

سەقامگیری یان جێگیریی کۆمەڵایەتی لە ڕووی دەستەواژەیی بە مانای توانای سیستەمێک بۆ گەڕانەوە بۆ دۆخی هاوسەنگ دوای تێپەڕاندنی ئالۆزییەکان (بیتسی و بلاگ،1996،ل792). لە تیۆرەکانی کۆمەڵناسی ماناکانی وەک، ڕێکخستن، وەستاوی و جێگیری کۆمەڵایەتی، هاو واتای سەقامگیری کۆمەڵایەتی بەکار دەبردرێت.

زۆر جاریش چەمکی سەقامگیری لە تێگەیشتنی هاوچەرخدا لە چەمکی (ئاسایش)ە وە نزیکە، لە کۆمەڵناسیدا وەک هێمایەک بۆ حالەتێکی کۆمەڵایەتی یان ئابووری دیاریکراو بەکار هاتووە کە پەیوەستە بەو گۆڕانکارییە بنەڕەتیانەی بەسەر پەیوەندی پێکهاتەکانی کۆمەڵگادا دێن (شەریف،2007،ل120).

سەقامگیری وەک چەمکێک، ڕەهەندێکی سۆسیۆلۆژی و ئابوورییەکە پەیوەستە بە هاوسەنگیی و بەرابەریی (باڵانس) ملمڵانێی نێوخۆیی و دەرەکییەکانەوە چونکە کۆمەڵگا، کۆمەڵە یەکەیەکی ڕێکخراو و پێکەوە گرێدراو و بە یەکەوە پەیوەستن و کار بۆ دەستەبەر کردنی سەقامگیریی و هاوسەنگیی کۆمەڵایەتی دەکەن (شەریف،2007،ل120).

*لێرەدا بەسوود وەرگرتن لە فاکتەرە جیاوازەکان هەول دەدرێت سەقامگیریی سیاسی وەکو گۆڕاوی پاشکۆ ڕوونبکرێتەوە، دۆخی سەرەکی سەقامگیریی سیاسی دەبێتە هۆی ئەوەی کە فاکتەرەکانی ئابووری کۆمەڵایەتی، سیاسی وکولتووری بۆ ڕوونکردنەوەی سەقامگیریی سیاسی بەکار بهێنرێت و لە بارەیەوە بابەتە جیاوازەکان خوێندنەوەی بۆ بکرێت.

پێناسەیەک کە لێرنێر لە سەقامگیریی سیاسی دەخاتە ڕوو لەسەر بنەمای ڕۆڵی پەیوەندییەکانە لە پەرەسەندنی سیاسیدا. هەماهەنگی نوخبەکانی نوێخوازی وڵاتێک لەگەڵ ئارەزووەکانی کە لە گەشە و بەرفراوانبوونی گواستنەوەکانی (انتقالی) ئەو وڵاتە، نموونەیەک بۆ ڕوونکردنەوەی سەقامگیریی سیاسییە لە وڵاتانی جیهانی سێهەم. دەکرێ لەم پەیوەندییەدا هەندێ بەڵگەی ناسەقامگیریی سیاسی، ناکۆکی ناو نوخبەکان، ناکۆکی نێوان نۆخبەکان و خوازیارانی پلەو پایە ناو ببردرێت (Lerner,1964,p162).

لە تێروانینی لێرنێر" ئەگەر لە وڵاتێکدا نێوان نوخبەی پێشکەوتوو و زۆری ئارەزووەکانی و هەروەها گەشەی لەسەر خۆی نوخبەکانی گوازراوە (پێیەکیان لە نەریتی و پێیەکیان لە پێشکەوتن) هەماهەنگی هەبێت ئەو وڵاتە بە هەمان ڕادە سەقامگیریی سیاسی تێیدا هەیە، ئەگەر ناکۆکیش لەم بارەیەوە زۆرتر بێت ئەو وڵاتە بەهەمان ڕادە ناسەقامگیر هەژمار دەکرێت. بوونی هەرچی زۆرتری هەماهەنگی و نەبوونی مەودای زۆر و جددی نێوان سێ جۆر نوخبە لەوڵاتێکدا، هاوتای ڕێژەیی سەقامگیرییە لەکۆمەڵگادا".

بۆیە سەقامگیریی سیاسی بریتییە لەدۆخێک کە تێیدا لەنێوان سێ جۆر نوخبە لە بوارە جیاوازەکان، هاوسەنگی ڕێژەیی لە ئەنجامی نەبوونی مەودای جددی لە نێوان ئەوان، جێگیر بوو بێت. هەر کاتێک ئەم هاوسەنگییە بە هۆی زۆر بوونی مەودا لە بەر یەک هەڵدەوەشێتەوە و ناسەقامگیریی سیاسی کۆمەڵگە دەگرێتەوە. سەرەکیترین ئەرکی سیستەمی سیاسی لەم دۆخەدا، پاراستنی ئەم هاوسەنگیەیە لە نێوان نوخبەکان کە دەتوانێت نوێکردنەوەی کۆمەڵگەی بە بێ

توندوتیژی (وەکو: شۆرش، کۆدەتا و تیرۆر) بە سیاسەتکردن و، لە جێبەجێکردن بەرێوە ببرێت (خواجە سروی،2003،ل84).

بەشداریکردنی گەل لەپرۆسەی درووستکردنی بڕیاری سیاسیدا، لە توخمە سەرەکیەکانی بوونی سیستەمێکی دیموکراسی و بەرقەراربوونی ئاسایش و دواجار سەقامگیریی سیاسیە.پێچەوانەکەشی تەنگژەی سیاسی لیٚ دەکەوێتەوە و سەرەنجام ئەو تەنگژە سیاسیانە، فراوان و بەردەوام دەبن و دیاردەی ناسەقامگیری سیاسی دەبێتە خەسڵەتی ژیان و سیستەمی سیاسی ئەو دەوڵەت و کۆمەڵگەیە (جیهانبەگلو،2001،ل54).

ئەیان لاستیک لە توێژینەوەی خۆی لە سەقامگیریی سیاسی سەرەتا دوو تێڕوانینی گشتی یان دوو نەریتی کۆمەڵایەتی یان دوو ڕێبازی کۆمەڵناسانە دەردەبڕێت. لە ڕێبازی یەکەم کە لە هیگل تا ماکس ڤیبەر و پارسۆنز درێژەی هەیە، تیۆرڤانەکان باسکراوە، یەکەکانی سیاسی کۆمەڵایەتی وەکو سیستەمەکانی هاوسەنگ و سەقامگیر شرۆڤە و شیکردۆتەوە کە کاتێک لە بەرامبەر هێزەکان، تەکنەلۆژیا، کۆمەڵایەتی و یان ئایدولۆژیای جیاواز دادەنرێن لە ژێر نموونەکانی تایبەتی پەرچەکردار دەکەن و، پەرەدەسەنن. تیۆرڤانەکانی ئەم ڕێبازە بە تیۆرڤانەکانی " گشتی " ناونراون. لە تێڕوانینی تیۆرڤانەکانی " گشتی " کە کۆمەڵگاکان وەکو یەکەکانی یەکپارچە هەژمار دەکرێن، بوونی ناکۆکی و ململانیٚ لە کۆمەلگاکان هەڵوەشاندن نییە بەڵام لێرەدا وەک چاوەڕیٚ دەکریٚ کێبرکێی سیاسی و ئاڵۆزی دیاردەکانی چاوەڕواننەکراو و سەرسووڕێنەرن و ئەگەر ڕوو بدەن، دەبیٚ ڕوونبکرێتەوە، لێرەدا گرنگتر لە هەموو، سەقامگیری سیستەمی سیاسی دیاردەی چاوەڕوان کراو بوو، و لە سەر ئەم بنەمایەیە کە سیستەمی سیاسی دەبیٚ بەردەوام بێت و ، جگە لەمە چاوەڕواننەکراوە.

ڕێبازی دووەم، نەرێتێکی رۆشنبیرانە پێک دەهێنێت کە هەڵگرتنی ئەو کۆمەڵگەیەیە کە لە بەرامبەر تێڕوانینی یەکەم دانراوە، نووسەرانی ئەم ڕێبازە تیۆرڤانەکانی ململانیٚ ناونراون، بە ناو بانگترین ئەم تیۆرڤانانە لە هابز تا وەکو دۆرکهایم، دارێندۆرف و هانتینگتۆنن، ئەمانە کۆمەڵگاکان وەکو پێکهاتەیەک لە تاکەکان و یان گروپەکان شرۆڤە و شیکردۆتەوە کە بەرژەوەندی و خواستەکانیان لەگەڵ یەکتر ناکۆکن، لەسەر بنەمای ئەم دیدگایەیە لە کۆمەڵگادا کێبرکیٚ و ئالۆزی چاوەڕوانکراوە و لە خۆڕا نە سەرسووڕهێنەرە و، نە پێویستی بە ڕوونکردنەوەیە. ئەوەی لەم پێگە گشتییە جێی سەرسوڕمانی بوونی سیستەمەکانی سیاسی-کۆمەڵایەتی بە درێژایی سەردەم، بەتایبەتی بەردەوامی لەگەڵ سەقامگیری نموونەکانی تایبەتی لە پەیوەندییە سیاسییەکانە (خواجە سروی،2003،ل93).

لاستیک پێناسەی خۆی لە سەقامگیریی سیاسی بەم شێوەیە دەردەبڕێت سەقامگیری یان سەقامگیریی سیاسی بە چالاکی بەردەوامی نموونەکانی تایبەت لە ڕەفتاری سیاسی، جیا لە بەکار هێنانی نایاسایی توندوتیژی ئاماژە دەکات کە لەگەڵ چاوەڕوانییەکانی گشتی لەنێوان گشتی بە ئاگا، هاوڕا دەبێت، لەوانەیە ئەم جۆرە نموونانە لە ئایندەدا پێشبینیکراو و دەست لێنەدراو بمێننەوە (Lustick,1994,p57).

پێناسەی سەقامگیریی سیاسی لە تێڕوانێنی رۆبێرت کلارک سیستەمی سیاسی دەبیٚ بە پلەیەک بایەخ بە پرۆسەی هەمە لایەنەی گەشەپێدان بدات تا گەشبینی لای هاووڵاتیان درووست بکات، چونکە سیستەمی سیاسی دەبیٚ ئەو ڕاستییە بزانێت بۆ مانەوەی خۆی پێویستی بە پێگەیەکی پتەوی کۆمەڵایەتی و ڕازیبوونی زۆرینەی خەڵک هەیە. واتە تاک لەگەڵ کولتووری کۆمەڵگەدا بگونجێت و لە نێو سیستەمی سیاسیدا ڕۆڵ بگێرێت و مافی هاووڵاتیبوونی هەبێت. تەنیا لەمەشەوە سەقامگیریی سیاسی دروست دەبێت، چونکە بە بەشداریکردنی کارا و چالاکی هاووڵاتیان لە ژیانی سیاسیدا، ژیانی سیاسی و کۆمەڵایەتی، ئاراستەیەکی گونجاو لەگەڵ بەها و ڕێساکان پێکدەهێنن، ئەم حاڵەتەش، پەیوەندیی نێوان تاک و سیستەمی سیاسی تۆکمە دەکات (Clark,1979,p17).

ڕۆبەرت دال ڕۆس پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆ لە نێوان ئاستی پەرەسەندنی ئابووریی و کۆمەڵایەتی لە لایەک و سەقامگیریی سیاسی لە لایەکی دیکەوە دەبینێت، ڕۆس پێیوایە، لەنێوان دادپەروەری کۆمەڵایەتی و یەکسانی ئابووریی و سەقامگیریی سیاسیدا، پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆ هەیە. هەر لەم ڕوانگەیەشەو، (تۆماس گرین) لە پەرتوکەکەیدا بە ناوی (بزاڤە شۆڕشگێڕییە بەراورد کارییەکان... گەڕان بە دوای دادپەروەرییدا) دووپاتی دەکاتەوە : تەنگژەی ئابووریی، دۆڕانی سەربازیی، توندوتیژیی حکومی و فەرمی، چاکسازیی سیاسی و دارزانی دەستە بژێری سیاسی، فاکتەر گەلێکی دیارن بۆ درووستبوونی ناسەقامگیریی سیاسی (الحمد، 2006).

پێناسەی کارپێکەری :

سەقامگیریی سیاسی بریتییە لە بەشداری خەڵک لە پرۆسەی دروست کردنی بڕیاری سیاسیدا، کە دەبێتە هۆی بەخشینی توانا بۆ ڕێکخستن لە ڕەفتاری دامەزراوەکانی سیستەمی سیاسیدا و، دەستەبەر بوونی توخمی شەرعییەت لە سیستەم و دەسەڵاتدا بەمەش سیستەمی دیموکراسی و ئاسایش لە ناو کۆمەڵگادا بەرقەرار دەبێت.

بەشی سێیەم:میتۆد و ڕێکارە مەیدانییەکانی توێژینەوەکە

یەکەم: میتۆدی توێژینەوەکە و شێوازی کۆکردنەوەی داتاکان.

بناغەی هەر زانستێک، شێوازی ناسینەکەیەتی، متمانە و بەهای یاساکانی هەر زانستێکیش بە میتۆدەکەی وابەستەیە کە زانست تێیدا بەکار دێت.

میتۆدی توێژینەوە، کۆمەڵێک لە ڕێسا، ئامراز و ڕێگا دروستەکان (جێی متمانە) و ڕێکخراوە بۆ خوێندنەوەی ڕاستییەکان، دۆزینەوەی نەناسراوەکان و بەدەستهێنانی ڕێگای چارەسەری بۆ کێشەکان (خاکی، 2002، ل201).

میتۆدی توێژینەوە ئامرازیان ڕێگایەکی دیاری کردنی ئەو کارەیە کە چۆن بژاردەیەکی توێژینەوە چوارچێوەی کرداری یان هەنگاوەکانی بەدوادا گەڕان بۆ پرسیارەکانی توێژینەوە فەراهەم دەکات. توێژەر دەتوانێت سوود لە میتۆدە جۆراوجۆرەکانی توێژینەوە وەربگرێت و، هەوڵبدات بە دۆزینەوە (Explor)، وەسف (Describe)، دامەزراندنی پەیوەندی هاوکاتی (concomitant relationship)، هەروەها دامەزراندنی پەیوەندی هۆکار و کاریگەری (cause & effect). میتۆدی گونجاو لەسەر بنەمای بژاردەکانی توێژینەوە هەڵدەبژێردرێن (سرمد و ئەوانی دیکە، 2012، ل22).

توێژینەوەی هاوپەیوەندی، پەیوەندی نێوان گۆڕاوەکان لەسەر بنەمای ئامانجی توێژینەوە شی دەکاتەوە و، ئامانج دیاری کردنی ڕادەی هاوئاهەنگی گۆڕانکارییەکانی دوو گۆڕاوە.بۆ ئەم مەبەستە لەسەر بنەمای پێوەری پێوانەیی گۆڕاوەکان، ڕەهەندی گونجاو هەڵدەبژێردرێن.

بۆ کۆکردنەوەی داتاکان ئامرازی جۆراوجۆر پێویستە کە جۆری ئەم ئامرازانە پەیوەستە بۆ هۆکاری جۆراوجۆر لەوانە سروشت و میتۆدی توێژینەوە، کە سەرەکیترینیان بریتیین لە: بەڵگەی ئەرشیفکراو (Document)، تێبینیکردن(Observation)، چاوپێکەوتن (Interview)، پرسیارنامە (Questionnaire)، هەریەک لەمانە سوود و زیانی هەیە کە لەکاتی بەکارهێنانیان دەبێت ئاماژە بە سوود و زیانەکان و کاریگەرییان لەسەر ئامانجی توێژینەوە بدرێت، و، بە ڕەچاوکردنی خالی پێویست، زەمینەی متمانەی توێژینەوە، فەراهەم بکەین (خاکی، 2010، ل239).

هەروەها یەکێک لە ڕێگاکانی میتۆدی وەسفی بریتییە لە ڕووپێوی کۆمەڵایەتی، ڕووپێوی کۆمەڵایەتی دوو جۆری هەیە، کە بریتین لە (ڕووپێوی گشتی) کە زانیاری لەبارەی سەرجەم بوارەکانی دیاردەی توێژینەوە لە هەموو یەکەکانی توێژینەوە کۆ دەکاتەوە، چ تاک بن یا کۆمەڵ، جۆری دووەم (ڕووپێوی کۆمەڵایەتی بە نموونە) کە ئەمە لە توێژینەوە گشتگیرەکان زیاتر بەکار دێت (الزێباری،2011، ل82).

لەبەر گشتگیر بوونی ڕووپێوی کۆمەڵایەتی ئەم شێوازە زیاتر بۆ کۆکردنەوەی بەرفراوانی زانیاری بەکار دێت، کە ئەمەش ئامرازی تایبەت بە خۆی هەیە کە ئەویش " پرسیارنامە "یە.

توێژەر بۆ هەڵسەنگاندن و دۆزینەوەی پەیوەندی نێوان هەر دوو گۆڕاوی توێژینەوەکە چەند ڕەهەندێکی دیاری کردووە کە نزیکە لە بابەتی پەیوەست بە توێژینەوەکە. ڕەهەندەکانی پەیوەست بە دادپەروەریی کۆمەڵایەتی (یەکسانی، پێویستی، دابەشکردن، ماف) کە بە پێی هەر ڕەهەندێک پرسیارەکان ئامادە کراون.

بۆ گۆڕاوی پاشکۆ کە سەقامگیریی سیاسییە ڕەهەندەکانی (ئاسایش، بەشداریکردن، دەرفەت، یاسا) دیاریکراون و، بە پێی ڕەهەندەکان پرسیار ئامادە کراوە. پرسیارەکان لەسەر بنەمای " پێوانەی لیکێرت " (Likert Scale) بە هەڵبژاردنی یەکێک لە بژاردەکانی زۆر ڕازیم، ڕازیم، نازانم، ڕازی نیم، هیچ ڕازی نیم ئامادە کراوە.

میتۆدی بەکارهاتوو لە توێژینەوەکە، میتۆدی وەسفی هاوپەیوەندییە.

دووەم : کۆمەڵگای ئاماری

کۆمەڵگای ئاماری بریتییە لە کۆمەڵێک لە تاکەکان یان یەکەکان کە بەلایەنی کەمەوە، تایبەتمەندی هاوبەشیان هەبێت. عادەتەن لەهەر توێژینەوەیەکدا، کۆمەڵگای توێژینەوە، کۆمەڵگایەکی ئامارییە کە توێژەر مەیلی هەیە لەبارەی تایبەتمەندی (تایبەتمەندییەکانی گۆڕاوی یەکەکانی توێژینەوەی لەبارەی بکات (سرمد و ئەوانی تر،2011، ل177).

کۆمەڵگای ئاماری ئەم توێژینەوەیە لە هاووڵاتییانی سەرەوەی تەمەن (18) سالی شاری هەولێری پایتەختی هەرێمی کوردستان پێک دێت بە نێرینە و مێینەوە.

سێیەم: نموونەی توێژینەوەکە

توێژەر هەول دەدات بۆ کۆکردنەوەی زانیاری سوود لە بەشێکی گروپەکە وەربگرێت بە شێوەیەک کە وەلامدانەوە و تایبەتمەندییەکانیان ڕەنگدانەوەی گروپێک بێت لە ناویاندا هەلبژاردووە. ئەم کردارە زۆر خێراتر و ئاسانتر و هەرزانترە کە بنەمای سەرەکی نموونە هەلگرتنیش هەر ئەمەیە.

توێژەر بۆ هەلبژاردنی نموونە سوودی لە شێوازی نموونە هەلگرتنی دوو قۆناغی و، بە شێوەی هەرەمەکی وەرگرتووە بە شێوەیەک کە لە کۆی شوێنی نیشتەجێبوونی شاری هەولێر کە (170) شوێنە (20) گەرەکی بە شێوەی هەرەمەکی سادە دەرهێناوە و لە قۆناغی دووەم لە دانیشتووانی ئەم گەرەکانە (350) کەس (ژن و پیاو) بە شێوەی هەرەمەکی بۆ گرووپی نموونە هەلبژاردووە.

خستنەڕووی ئەنجامەکان و شیکردنەوەیان

یەکەم: خستنەڕوو و شیکردنەوەی ئەنجامەکانی توێژینەوەکە

لەم بەشەدا بە شێوەیەکی ورد ئامانجەکانی توێژینەوەکەمان خستەڕوو

یەکەم: ڕوونکردنەوەی ڕەهەندەکانی ڕاپرسی

خشتەی ژمارە (1): تایبەت بە ڕونکردنەوەی ڕەهەندەکانی ڕاپرسی

بەش	تەوەرەکانی توێژینەوە	هێمای بەکارهاتوو لە ناوەرۆکی توێژینەوە	ڕەهەندی تەوەرێک	هێمای بەکارهاتوو لە ناوەرۆکی توێژینەوە	ڕیزبەندی بڕگەکان	هێمای بەکارهاتوو لە ناوەرۆکی توێژینەوە
یەکەم	زانیارییە گشتییەکان: ڕەگەز،تەمەن ،باری کۆمەڵایەتی،ژمارەی ئەندامانی خێزان،ئاستی خوێندن،ئاستی بژێوی،خاوەندارێتی خانوو،جۆری نیشتەجێ بوون،پیشە	------	------	------	1-9	------
دووەم	دادپەروەری کۆمەڵایەتی	X	یەکسانی	X_1	10-13	X1-X4
			پێویستی	X_2	14-17	X5-X8
			دابەشکردن	X_3	18-21	X9-X12
			ماف	X_4	22-25	X13-X16
سێیەم	سەقامگیریی سیاسی	Y	ئاسایش	Y_1	26-37	Y1-Y12
			بەشداریکردن	Y_2	38-49	Y13-Y24
			دەرفەت	Y_3	59-61	Y25-Y26
			یاسایی	Y_4	62-73	Y37-Y48

خشتەی ژمارە (2) : پێوەری لیگارتی پێنجی بۆ پێوانی نمرەی دەستەواژەکان

وەڵامەکان	زۆر ڕازیم	ڕازیم	نازانم	ڕازینیم	زۆر ڕازینیم
نمرە	5	4	3	2	1

6. وەسفکردنی گۆڕاوی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی:

1. وەسفی ڕەهەندی یەکسانی:

بەسەرنج دان لە خشتەی ژمارە (5) تایبەت بە (ژمارە و ڕێژەی سەدی و ناوەندە ژمارەیی و لادانی پێوەری) تایبەت بە برگە و ڕەهەندەکانی (X1–X4) کە ئاماژەیە بۆ ڕای نموونەی توێژینەوە دەربارەی ڕەهەندی یەکسانی، ئاماژەکان زیاتر بەئاراستەی نەبوونی هاوهەڵوێستی و قایل نەبوونی نموونەی توێژینەوەیە ، ورێژەکان و ئاماژە گشتیەکان ئەوە ڕوون دەکەنەوە کە ڕێژەی (20.93%) لە نموونەی توێژینەوە هاوهەڵوێستن لەگەڵ ناوەرۆکی دەستەواژەکان، لەبەرامبەردا ڕێژەی (58.79%) کۆک نین لەگەڵ ناوەرۆکی دەستەواژەکان، و ئەم دەستەواژانە بە ناوەندە ژمارەیی ڕێژەی (3.42) دێت، و بەرێژەی (0.96) لادانی پێوەری، و ڕێژەی کۆک بوون لەسەر دەستەواژەکان بەرێژەی (68.41%) ، ئەمەش واتای نەبوونی کۆدەنگی لەسەر بوونی یەکسانی یە، کە هۆکارێکە بۆ بوونی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی. وبەرزترین ڕێژەی کۆک بوون لەسەر ئاستی

دەستەواژەکانی ئەم ڕەهەندە لەدەستەواژەی (X1) بوو، کە ڕێژەی کۆک بوون (82.57%) بوو، ناوەندە ژمارە و ولادانی پێوەری بەرێژەکانی (4.13)، (0.94) یەک بەدوای یەک بوون، کە بریتیە لە (وەک هاووڵاتی هەست بەبوونی سروشتی خۆم دەکەم).

توێژەر پێی وایە، نەبوونی یەکسانی بەرێژەی(58.79%)دەگەرێتەوە بۆ ئەو جیاوازییەی کە هەیە لەنێو چینە جیاوازەکانی کۆمەڵگا، لە کارە لە پێشینەکانی حکومەتیشە ئەو کارانە جێبەجێ بکات کە تاکەکانی کۆمەڵگا دۆخێکی یەکسانیان هەبێت لەهەموو ڕوویەکەوە وەک: مافی مەدەنی، ئازادی ڕادەربڕین، مافی خاوەندارێتی و سوودمەندبوون لەخزمەتگوزارییە کۆمەڵایەتییەکان بە بێ جیاوازی.

خشتەی ژمارە (5): دابەشبوونی دووبارەبووەکان و ڕێژەی سەدی و ناوەندی ژمێرەیی و لادانی پێوەری بۆ تەوەری دادپەروەری کۆمەڵایەتی (ڕەهەندی یەکسانی)

برگە		زۆر ڕازیم	ڕازیم	نازانم	ڕازی نیم	هیچ ڕازی نیم	**ناوەندی ژمێرەیی**	**لادانی پێوەری**	**ڕێژەی ڕازیبوون**
X1	**ژمارە**	6	22	33	149	140	4.13	0.94	82.57%
	%	1.71%	6.29%	9.43%	42.57%	40.00%			
X2	**ژمارە**	71	95	36	103	45	2.87	1.37	57.49%
	%	20.29%	27.14%	10.29%	29.43%	12.86%			
X3	**ژمارە**	67	49	54	99	81	3.22	1.44	64.46%
	%	19.14%	14.00%	15.43%	28.29%	23.14%			
X4	**ژمارە**	36	45	63	135	71	3.46	1.24	69.14%
	%	10.29%	12.86%	18.00%	38.57%	20.29%			
X1.1	**ژمارە**	180	211	186	486	337	3.42	0.96	68.41%
	%	12.86%	15.07%	13.29%	34.71%	24.07%			

2. وەسفی ڕەهەندی پێویستی:

بەسەرنج دان لە خشتەی ژمارە (6) تایبەت بە (ژمارە و ڕێژەی سەدی و ناوەندە ژمارەیی و لادانی پێوەری) تایبەت بەبڕگە و ڕەهەندەکانی (X5–X8) کە ئاماژەیە بۆ ڕای نموونەی توێژینەوە دەربارەی ڕەهەندی پێویستی، ئاماژەکان زیاتر بەئاراستەی نەبوونی هاوهەڵوێستی و قایڵ نەبوونی نموونەی توێژینەوەیە، وریێژەکان و ئاماژە گشتیەکان ئەوە ڕوون دەکەنەوە کە ڕێژەی (30.07%) لە نموونەی توێژینەوە هاوهەڵوێستن لەگەڵ ناوەرۆکی دەستەواژەکان، لەبەرامبەردا ڕێژەی (49.36%) کۆک نین لەگەڵ ناوەرۆکی دەستەواژەکان، و ئەم دەستەواژانە بە ناوەندە ژمارەیی ڕێژەی (3.27) دێت، وبەرێژەی (0.91) لادانی پێوەری، و ڕێژەی کۆک بوون لەسەر دەستەواژەکان بەرێژەی (65.40%) ، ئەمەش واتای نەبوونی کۆدەنگی لەسەر بوونی پێویستی وەک فاکتەرێک بۆ بوونی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی. وبەرزترین ڕێژەی کۆک بوون لەسەر ئاستی دەستەواژەکانی ئەم ڕەهەندە لەدەستەواژەی (X7) بوو، کە ڕێژەی کۆک بوون (69.20%) بوو، ناوەندە ژمارە و لادانی پێوەری بەرێژەکانی (3.46)، (1.19) یەک بەدوای یەک بوون، کە بریتییە لە (پێداویستیە مەعریفیەکان کەلەخۆ رۆشنبیرکردندا بەرجەستەن فەراهەم کراوە).

توێژەر پێی وایە، ڕازی نەبوونی تاکەکانی کۆمەڵگا لەبوونی پێویستییەکان لەکۆمەڵگای توێژینەوەکە بەرێژەی (49.36%)، دەگەرێتەوە بۆ پێشکەوتنی کۆمەڵگا چونکە بە پێشکەوتن و گەشەی کۆمەڵگا، پێویستییەکانی مرۆڤیش بەردەوام زۆرتر دەبن.

خشتەی ژمارە (6): دابەشبوونی دووبارەبووەکان و ڕێژەی سەدی و ناوەندی ژمێرەیی و لادانی پێوەری بۆ تەوەری دادپەروەریی کۆمەڵایەتی (ڕەهەندی پێویستی)

برگە		زۆر ڕازیم	ڕازیم	نازانم	ڕازی نیم	هیچ ڕازی نیم	ناوەندی ژمێرەیی	لادانی پێوەری	ڕێژەی ڕازیبوون
X5	ژمارە	42	85	65	123	35	3.07	1.21	61.37%
	%	12.00%	24.29%	18.57%	35.14%	10.00%			
X6	ژمارە	41	77	51	122	59	3.23	1.29	64.63%
	%	11.71%	22.00%	14.57%	34.86%	16.86%			
X7	ژمارە	22	58	85	107	78	3.46	1.19	69.20%
	%	6.29%	16.57%	24.29%	30.57%	22.29%			
X8	ژمارە	15	81	87	111	56	3.32	1.12	66.40%
	%	4.29%	23.14%	24.86%	31.71%	16.00%			
X1.2	ژمارە	120	301	288	463	228	3.27	0.91	65.40%
	%	8.57%	21.50%	20.57%	33.07%	16.29%			

3. وەسفی ڕەهەندی دابەش کردن:

بەسەرنج دان لە خشتەی ژمارە (7) تایبەت بە (ژمارە و ڕێژەی سەدی و ناوەندە ژمارەیی و لادانی پێوەری) تایبەت بەبڕگە و ڕەهەندەکانی (X9-X12) کە ئاماژەیە بۆ ڕای نموونەی توێژینەوە دەربارەی ڕەهەندی دابەشکردن، ئاماژەکان زیاتر بەئاراستەی نەبوونی هاوهەڵوێستی و قایڵ نەبوونی نموونەی توێژینەوەیە، وریژەکان و ئاماژە گشتیەکان ئەوە ڕوون دەکەنەوە کە ریژەی (46.64%) لەنموونەی توێژینەوە هاوهەڵوێستن لەگەڵ ناوەرۆکی دەستەواژەکان، لەبەرامبەردا ریژەی (35.71%) کۆک نین لەگەڵ ناوەرۆکی دەستەواژەکان، و ئەم دەستەواژانە بە ناوەندە ژمارەیی رێژەی (3.27) دێت ، وبەرێژەی (0.91) لادانی پێوەری، و ریژەی کۆک بوون لەسەر دەستەواژەکان بەرێژەی (55.59%) ، ئەمەش واتای نەبوونی کۆدەنگی لەسەر بوونی دابەشکردن وەک فاکتەرێک بۆ بوونی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی. وبەرزترین ڕێژەی کۆک بوون لەسەر ئاستی دەستەواژەکانی ئەم ڕەهەندە لەدەستەواژەی (X11) بوو، کە ڕێژەی کۆک بوون (57.77%) بوو، ناوەندە ژمارە و لادانی پێوەری بەرێژەکانی (2.89)، (1.24) یەک بەدوای یەک بوون، کە بریتیە لە (بەرژەوەندیەکانم لە چوارچێوەی دابەشکارییەکی هاوسەنگدا پارێزراوە).

توێژەر پێی وایە، نەبوونی کۆدەنگی لەسەر دابەشکردن بەرێژەی(35.71%) دەگەرێتەوە بۆ نەبوونی پلان و بەرنامەی حکومەت بۆ شێواز یان چۆنیەتی دابەشکردنی خێر و بێر و چاکە کۆمەڵایەتییەکان بەشێوەیەکی دادپەروەرانە لەکۆمەڵگەی توێژینەوەکە.

خشتەی ژمارە (7): دابەشبوونی دووبارەبووەکان و ڕێژەی سەدی و ناوەندی ژمێرەیی و لادانی پێوەری بۆ تەوەری دادپەروەریی کۆمەڵایەتی (ڕەهەندی دابەشکردن)

برگە		زۆر ڕازیم	ڕازیم	نازانم	ڕازی نیم	هیچ ڕازی نیم	ناوەندی ژمێرەیی	لادانی پێوەری	ڕێژەی ڕازیبوون
X9	ژمارە	87	85	42	98	38	2.76	1.38	55.14%
	%	24.86%	24.29%	12.00%	28.00%	10.86%			
X10	ژمارە	90	71	70	80	39	2.73	1.36	54.69%
	%	25.71%	20.29%	20.00%	22.86%	11.14%			
X11	ژمارە	52	94	86	77	41	2.89	1.24	57.77%
	%	14.86%	26.86%	24.57%	22.00%	11.71%			
X12	ژمارە	90	84	49	82	45	2.74	1.40	54.74%
	%	25.71%	24.00%	14.00%	23.43%	12.86%			
X_3	ژمارە	319	334	247	337	163	2.78	1.15	55.59%
	%	22.79%	23.86%	17.64%	24.07%	11.64%			

4. وەسفی ڕەهەندی ماف :

بەسەرنج دان لە خشتەی ژمارە (8) تایبەت بە (ژمارە و ڕێژەی سەدی و ناوەندە ژمارەیی و لادانی پێوەری) تایبەت بەبڕگە و ڕەهەندەکانی (X13–X16) کە ئاماژەیە بۆ ڕای نموونەی توێژینەوە دەربارەی ڕەهەندی ماف، ئاماژەکان زیاتر بەئاراستەی نەبوونی هاوهەڵوێستی و قایڵ نەبوونی نموونەی توێژینەوەیە، وڕێژەکان و ئاماژە گشتیەکان ئەوە ڕوون دەکەنەوە کە ڕێژەی (31.14%) لە نموونەی توێژینەوە هاوهەڵوێستن لەگەڵ ناوەرۆکی دەستەواژەکان، لەبەرامبەردا ڕێژەی (48.50%) کۆک نین لەگەڵ ناوەرۆکی دەستەواژەکان، و ئەم دەستەواژانە بە ناوەندە ژمارەیی ڕێژەی (3.21) دێت ، وبەڕێژەی (1.04) لادانی پێوەری ، و ڕێژەی کۆک بوون لەسەر دەستەواژەکان بەرێژەی (64.21%) ، ئەمەش واتای نەبوونی کۆدەنگی لەسەر بوونی مافی هاوولاتی وەک فاکتەرێک بۆ بوونی دادپەروەریی کۆمەلایەتی. وبەرزترین ڕێژەی کۆک بوون لەسەر ئاستی دەستەواژەکانی ئەم ڕەهەندە لەدەستەواژەی (X13) بوو، کە ڕێژەی کۆک بوون (68.74%) بوو، ناوەندە ژمارە و ولادانی پێوەری بەرێژەکانی (3.44)، (1.21) یەک بەدوای یەکبوون، کە بریتییە لە (مافی هاووڵاتی بوونم هەیە لە چوارچێوەی یاسا و پێوەرە باوەکانی ڕێکخراو).

توێژەر پێی وایە، نەبوونی کۆدەنگی لە ڕازی نەبوونی تاکەکانی کۆمەڵگەی توێژینەوەکە لەسەر مافەکان بەرێژەی(48.50%)، پەیوەستە بە شێوازی تێگەیشتنیان بۆ مافەکان، لێرەدا ئەرکی حکومەتە ماف و ئەرکەکان دیاری بکات بۆ تاکەکانی کۆمەڵگا.چونکە تاکەکانی کۆمەڵگا لە بەرامبەر ئەو مافانەی کە پێیان دەدرێت کۆمەڵێک ئەرکیشیان هەیە کە جێبەجێ یان بکەن.

خشتەی ژمارە (8): دابەشبوونی دووبارەبووەکان و ڕێژەی سەدی و ناوەندی ژمێرەیی و لادانی پێوەری بۆ تەوەری داد پەروەریی کۆمەلاّیەتی (ڕەهەندی ماف)

الفقرة		زور رازیم	رازیم	نازانم	رازی نیم	هیچ رازی نیم	ناوەندی ژمێرەیی	لادانی پێوەری	ڕێژەی رازیبوون
X13	ژمارە	34	45	71	134	66	3.44	1.21	68.74%
	%	9.71%	12.86%	20.29%	38.29%	18.86%			
X14	ژمارە	70	73	66	86	55	2.95	1.37	59.03%
	%	20.00%	20.86%	18.86%	24.57%	15.71%			
X15	ژمارە	41	49	63	134	63	3.37	1.26	67.37%
	%	11.71%	14.00%	18.00%	38.29%	18.00%			
X16	ژمارە	35	89	85	93	48	3.09	1.21	61.71%
	%	10.00%	25.43%	24.29%	26.57%	13.71%			
X_4	ژمارە	180	256	285	447	232	3.21	1.04	64.21%
	%	12.86%	18.29%	20.36%	31.93%	16.57%			

2. وەسفکردنی گۆڕاوی سەقامگیریی سیاسی:

1. وەسفکردنی ڕەهەندی ئاسایش:

بەسەرنج دان لە خشتەی ژمارە (9) تایبەت بە (ژمارە و ڕێژەی سەدی و ناوەندە ژمارەیی و لادانی پێوەری) تایبەت بەبڕگە و ڕەهەندەکانی (Y1–Y12) کە ئاماژەیە بۆ ڕای نموونەی توێژینەوە دەربارەی ڕەهەندی ئاسایش، ئاماژەکان زیاتر بەئاراستەی نەبوونی هاوهەڵوێستی و قایڵ نەبوونی نموونەی توێژینەوەیە، وڕێژەکان و ئاماژە گشتیەکان ئەوە ڕوون دەکەنەوە کە ڕێژەی (26.60%) لە نموونەی توێژینەوە هاوهەڵوێستن لەگەڵ ناوەرۆکی دەستەواژەکان، لەبەرامبەردا ڕێژەی (55.10%) کۆک نین لەگەڵ ناوەرۆکی

دەستەواژەکان، و ئەم دەستەواژانە بە ناوەندە ژمارەیی ڕێژەی (3.38) دێت، وبەرێژەی (0.95) لادانی پێوەری، و ڕێژەی کۆک بوون لەسەر دەستەواژەکان بەرێژەی (67.56%)، ئەمەش واتای نەبوونی کۆدەنگی لەسەر بوونی ئاسایش وەک فاکتەرێک بۆ بوونی سەقامگیریی سیاسی. وبەرزترین ڕێژەی کۆک بوون لەسەر ئاستی دەستەواژەکانی ئەم ڕەهەندە لەدەستەواژەی (Y7) بوو، کە ڕێژەی کۆک بوون (73.09%) بوو، ناوەندە ژمارە و لادانی پێوەری بەرێژەکانی (3.65)، (1.22) یەک بەدوای یەک بوون، کە بریتییە لە (حکومەت توانیەتی هێمنی و ئارامی بۆ من فەراهەم بکات).

توێژەر پێی وایە، ڕازی نەبوونی تاکەکانی کۆمەڵگای توێژینەوەکە لەسەر نەبوونی ئاسایش بەرێژەی (55.10%)، دەگەڕێتەوە بۆ تێگەیشتنی تاکەکان بۆ ئاسایش چونکە ئاسایش خۆی بەمانای ئاسوودەیی و نەبوونی هەر جۆرە هەرەشە و مەترسییە کە بۆسەر ژیان و ماف و ئازادییە شەرعی و یاسایی تاکەکانی کۆمەڵگا و بوونی ئاسایش یەکێکە لە پێویستییە سەرەکییەکانی مرۆڤ هەرچەندە ئاسایش ڕەهەندێکی بەرفراوانی هەیە و ئەرکی حکومەتە بۆ دابینکردنی ئاسایش بۆ ئەوەی تاکەکانی کۆمەڵگا بە ئاسوودەیی ئەرکەکانیان جێبەجێ بکەن.

خشتەی ژمارە (9): دابەشبوونی دووبارەبووەکان و ڕێژەی سەدی و ناوەندی ژمێرەیی و لادانی پێوەری بۆ تەوەری سەقامگیریی سیاسی (ڕەهەندی ئاسایش)

الفقرة		زۆر ڕازیم	ڕازیم	نازانم	ڕازی نیم	هیچ رازی نیم	ناوەندی ژمێرەیی	لادانی پێوەری	ڕێژەی رازیبوون
Y1	ژمارە	29	56	40	157	68	3.51	1.21	70.23%
	%	8.29%	16.00%	11.43%	44.86%	19.43%			
Y2	ژمارە	32	60	43	140	75	3.47	1.25	69.49%
	%	9.14%	17.14%	12.29%	40.00%	21.43%			
Y3	ژمارە	24	54	71	125	76	3.50	1.19	70.00%
	%	6.86%	15.43%	20.29%	35.71%	21.71%			
Y4	ژمارە	29	50	61	130	80	3.52	1.22	70.40%
	%	8.29%	14.29%	17.43%	37.14%	22.86%			
Y5	ژمارە	52	67	70	108	53	3.12	1.30	62.46%
	%	14.86%	19.14%	20.00%	30.86%	15.14%			
Y6	ژمارە	30	76	53	116	75	3.37	1.27	67.43%
	%	8.57%	21.71%	15.14%	33.14%	21.43%			
Y7	ژمارە	29	39	51	136	95	3.65	1.22	73.09%
	%	8.29%	11.14%	14.57%	38.86%	27.14%			
Y8	ژمارە	31	70	65	112	72	3.35	1.26	67.09%
	%	8.86%	20.00%	18.57%	32.00%	20.57%			
Y9	ژمارە	26	44	78	134	68	3.50	1.16	69.94%
	%	7.43%	12.57%	22.29%	38.29%	19.43%			
Y10	ژمارە	37	67	63	117	66	3.31	1.27	66.17%
	%	10.57%	19.14%	18.00%	33.43%	18.86%			
Y11	ژمارە	35	84	61	119	51	3.19	1.24	63.83%
	%	10.00%	24.00%	17.43%	34.00%	14.57%			
Y12	ژمارە	58	80	71	76	65	3.03	1.36	60.57%
	%	16.57%	22.86%	20.29%	21.71%	18.57%			
Y_1	ژمارە	412	747	727	1470	844	3.38	0.95	67.56%
	%	9.81%	17.79%	17.31%	35.00%	20.10%			

2. وەسفکردنی ڕەهەندی بەشداریکردن:

بەسەرنج دان لە خشتەی ژمارە (10) تایبەت بە (ژمارە و ڕێژەی سەدی و ناوەندە ژمارەیی و لادانی پێوەری) تایبەت بەبڕگە و ڕەهەندەکانی (Y13–Y24) کە ئاماژەیە بۆ ڕای نموونەی توێژینەوە دەربارەی ڕەهەندی بەشداریکردن ، ئاماژەکان زیاتر بەئاراستەی نەبوونی هاوهەڵوێستی و قایڵ نەبوونی نموونەی توێژینەوەیە، وڕێژەکان و ئاماژە گشتیەکان ئەوە ڕوون دەکەنەوە کە ڕێژەی (22.93%) لە نموونەی توێژینەوە هاوهەڵوێستن لەگەڵ ناوەڕۆکی دەستەواژەکان، لەبەرامبەردا ڕێژەی (56.19%) کۆک نین لەگەڵ ناوەڕۆکی دەستەواژەکان، و ئەم دەستەواژانە بە ناوەندە ژمارەیی ڕێژەی (3.46) دێت، وبەرێژەی (0.83) لادانی پێوەری ، و ڕێژەی کۆک بوون لەسەر دەستەواژەکان بەرێژەی (69.23%)، ئەمەش واتای نەبوونی کۆدەنگی لەسەر بوونی بەشداریکردن وەک فاکتەرێک بۆ بوونی سەقامگیریی سیاسی. وبەرزترین ڕێژەی کۆک بوون لەسەر ئاستی دەستەواژەکانی ئەم ڕەهەندە لەدەستەواژەی (Y19) بوو، کە ڕێژەی کۆک بوون (74.74%) بوو، ناوەندە ژمارە و لادانی پێوەری بەرێژەکانی (3.74)، (1.14) یەک بەدوای یەک بوون، کە بریتییە لە (بەشداری لەبۆنە ئاینییەکاندا دەکەم).

توێژەر پێی وایە، قایل نەبوونی تاکەکانی کۆمەڵگەی توێژینەوەکە بۆ ڕەهەندی بەشداریکردن بەرێژەی (56.19%)، دەرخەری بوونی گرفتە لە کۆمەڵگەی توێژینەوەکە. چونکە لە کۆمەڵگای مۆدێرن و پێشکەوتووەکان، تایبەتمەندی جیاوازیان هەیە لەوانە، ئابوورییەکی پێشکەوتوو، جۆرەها تەکنەلۆژیای نوێ، ڕێکخراوە کۆمەڵایەتییە جیاوازەکان، سەقامگیری و گەشەی سیاسی، بەرزبوونی ئاستی پەروەردە و خوێندن، تەندروستی و... بۆیە لەسەر ئەم تایبەتمەندییانە ڕەفتاری کۆمەڵایەتی و شێوازی تێفکرینی تاکەکان شێوە دەگرێت. کە یەکێک لە گرنگترینیان بەشداریکردنی تاکەکانە لە کاروباری سیاسی و کۆمەڵایەتی. بە پێچەوانەوە لە کۆمەڵگای نەریتی کە نەگەیشتوونەتە ئاستی پەرەسەندنی ئابووری و کۆمەڵایەتی و کولتووری بۆیە ئەو تایبەتمەندییانەی کە پێویستن بۆ بەشداریکردنی تاکەکانی کۆمەڵگا لەو جۆرە کۆمەڵگایانەدا نین.

خشتەی ژمارە (10): دابەشبوونی دووبارەبووەکان و ڕێژەی سەدی و ناوەندی ژمێرەیی و لادانی پێوەری بۆ تەوەری سەقامگیریی سیاسی (ڕەهەندی بەشداریکردن)

الفقرة		زۆر ڕازیم	ڕازیم	نازانم	ڕازی نیم	هیچ ڕازی نیم	ناوەندی ژمێرەیی	لادانی پێوەری	ڕێژەی ڕازیبوون
Y13	ژمارە	51	26	51	106	116	3.60	1.39	72.00%
	%	14.57%	7.43%	14.57%	30.29%	33.14%			
Y14	ژمارە	49	65	79	94	63	3.16	1.31	63.26%
	%	14.00%	18.57%	22.57%	26.86%	18.00%			
Y15	ژمارە	55	51	87	85	72	3.19	1.34	63.89%
	%	15.71%	14.57%	24.86%	24.29%	20.57%			
Y16	ژمارە	36	49	104	104	57	3.28	1.19	65.54%
	%	10.29%	14.00%	29.71%	29.71%	16.29%			
Y17	ژمارە	33	38	67	133	79	3.53	1.22	70.69%
	%	9.43%	10.86%	19.14%	38.00%	22.57%			
Y18	ژمارە	41	71	78	107	53	3.17	1.25	63.43%
	%	11.71%	20.29%	22.29%	30.57%	15.14%			
Y19	ژمارە	19	39	54	141	97	3.74	1.14	74.74%
	%	5.43%	11.14%	15.43%	40.29%	27.71%			
Y20	ژمارە	25	39	52	148	86	3.66	1.17	73.20%
	%	7.14%	11.14%	14.86%	42.29%	24.57%			
Y21	ژمارە	24	44	74	129	79	3.56	1.17	71.14%
	%	6.86%	12.57%	21.14%	36.86%	22.57%			
Y22	ژمارە	33	35	63	118	101	3.63	1.26	72.51%
	%	9.43%	10.00%	18.00%	33.71%	28.86%			
Y23	ژمارە	31	55	88	99	77	3.39	1.24	67.77%
	%	8.86%	15.71%	25.14%	28.29%	22.00%			
Y24	ژمارە	25	29	80	132	84	3.63	1.14	72.63%
	%	7.14%	8.29%	22.86%	37.71%	24.00%			
Y_2	ژمارە	422	541	877	1396	964	3.46	0.83	69.23%
	%	10.05%	12.88%	20.88%	33.24%	22.95%			

3. وەسفکردنی ڕەهەندی دەرفەت:

بەسەرنج دان لە خشتەی ژمارە (11) تایبەت بە (ژمارە و ڕێژەی سەدی و ناوەندە ژمارەیی و لادانی پێوەری) تایبەت بەبڕگە و ڕەهەندەکانی (Y25–Y36) کە ئاماژەیە بۆ ڕای نموونەی توێژینەوە دەربارەی ڕەهەندی دەرفەت، ئاماژەکان زیاتر بەئاراستەی نەبوونی هاوهەڵوێستی و قایل نەبوونی نموونەی توێژینەوەیە، و ڕێژەکان و ئاماژە گشتیەکان ئەوە ڕوون دەکەنەوە کە ڕێژەی (29.98%) لە نموونەی توێژینەوە هاوهەڵوێستن لەگەڵ ناوەرۆکی دەستەواژەکان، لەبەرامبەردا ڕێژەی (48.45%) کۆک نین لەگەڵ ناوەرۆکی دەستەواژەکان، و ئەم دەستەواژانە بە ناوەندە ژمارەیی ڕێژەی (3.26) دێت، وبەرێژەی (0.87) لادانی پێوەری، و ڕێژەی کۆک بوون لەسەر دەستەواژەکان بەرێژەی (65.24%)، ئەمەش واتای نەبوونی کۆدەنگی لەسەر بوونی دەرفەت وەک فاکتەرێک بۆ بوونی سەقامگیریی سیاسی. وبەرزترین ڕێژەی کۆک بوون لەسەر ئاستی دەستەواژەکانی ئەم ڕەهەندە لەدەستەواژەی (Y32) بوو، کە ڕێژەی کۆک بوون (70.34%) بوو، ناوەندە ژمارە و لادانی پێوەری بەرێژەکانی (3.52)، (1.21) یەک بەدوای یەک بوون، کە بریتییە لە (دەرفەتی بەردەوامیدان بە خوێندنم فەراهەم کراوە).

توێژەر پێی وایە، قایل نەبوونی تاکەکانی کۆمەڵگای توێژینەوەکە بەرێژەی (48.45%)، بۆ ڕەهەندی دەرفەت، دەرخەری ئەوەیە کە تاکەکانی کۆمەڵگەی توێژینەوەکە بێ بەش بووینە لەو دەرفەتانەی کە لە کۆمەڵگاکەدا هەن وەک

دەرفەتی (خوێندن، کار، بەشداری پێکردنیان لەکاروباری سیاسی و کۆمەڵایەتی...). ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ نەبوونی پلانێکی گونجاو بۆ فەراهەمکردنی ئەو دەرفەتانە بۆ تاکەکانی کۆمەڵگا.

خشتەی ژمارە (11): دابەشبوونی دووبارەبووەکان و ڕێژەی سەدی و ناوەندی ژمێرەیی و لادانی پێوەری بۆ تەوەری سەقامگیریی سیاسی (ڕەهەندی دەرفەت)

الفقرة		زۆر ڕازیم	ڕازیم	نازانم	ڕازی نیم	هیچ ڕازی نیم	ناوەندی ژمێرەیی	لادانی پێوەری	ڕێژەی ڕازیبوون
Y25	ژمارە	61	75	70	97	47	2.98	1.32	59.66%
	%	17.43%	21.43%	20.00%	27.71%	13.43%			
Y26	ژمارە	49	104	58	85	54	2.97	1.31	59.49%
	%	14.00%	29.71%	16.57%	24.29%	15.43%			
Y27	ژمارە	23	39	80	139	69	3.55	1.12	70.97%
	%	6.57%	11.14%	22.86%	39.71%	19.71%			
Y28	ژمارە	40	77	71	113	49	3.15	1.24	63.09%
	%	11.43%	22.00%	20.29%	32.29%	14.00%			
Y29	ژمارە	17	61	79	140	53	3.43	1.09	68.63%
	%	4.86%	17.43%	22.57%	40.00%	15.14%			
Y30	ژمارە	33	75	75	124	43	3.20	1.18	63.94%
	%	9.43%	21.43%	21.43%	35.43%	12.29%			
Y31	ژمارە	18	56	74	137	65	3.50	1.12	70.00%
	%	5.14%	16.00%	21.14%	39.14%	18.57%			
Y32	ژمارە	21	62	68	113	86	3.52	1.21	70.34%
	%	6.00%	17.71%	19.43%	32.29%	24.57%			
Y33	ژمارە	33	70	76	100	71	3.30	1.26	66.06%
	%	9.43%	20.00%	21.71%	28.57%	20.29%			
Y34	ژمارە	28	88	95	91	48	3.12	1.17	62.46%
	%	8.00%	25.14%	27.14%	26.00%	13.71%			
Y35	ژمارە	37	83	74	90	66	3.19	1.28	63.71%
	%	10.57%	23.71%	21.14%	25.71%	18.86%			
Y36	ژمارە	27	82	86	95	60	3.23	1.21	64.51%
	%	7.71%	23.43%	24.57%	27.14%	17.14%			
Y_3	ژمارە	387	872	906	1324	711	3.26	0.87	65.24%
	%	9.21%	20.76%	21.57%	31.52%	16.93%			

4. وەسفکردنی ڕەهەندی یاسا:

بەسەرنج دان لە خشتەی ژمارە (12) تایبەت بە (ژمارە و ڕێژەی سەدی و ناوەندە ژمارەیی و لادانی پێوەری) تایبەت بەبڕگە و ڕەهەندەکانی (Y38–Y48) کە ئاماژەیە بۆ ڕای نموونەی توێژینەوە دەربارەی ڕەهەندی یاسایی، ئاماژەکان زیاتر بەئاراستەی نەبوونی هاوهەڵوێستی و قایڵ نەبوونی نموونەی توێژینەوەیە، وریژەکان و ئاماژە گشتیەکان ئەوە ڕوون دەکەنەوە کە ڕێژەی (26.67%) لە نموونەی توێژینەوە هاوهەڵوێستن لەگەڵ ناوەرۆکی دەستەواژەکان، لەبەرامبەردا ڕێژەی (50.43%) کۆک نین لەگەڵ ناوەرۆکی دەستەواژەکان، و ئەم دەستەواژانە بە ناوەندە ژمارەیی ڕێژەی (3.34) دێت، وبەرێژەی (0.96) لادانی پێوەری، و ڕێژەی کۆک بوون لەسەر دەستەواژەکان بەرێژەی (66.73%)، ئەمەش واتای نەبوونی کۆدەنگی لەسەر بوونی یاسا وەک فاکتەرێک بۆ بوونی سەقامگیریی سیاسی. وبەرزترین ڕێژەی کۆک بوون لەسەر ئاستی دەستەواژەکانی ئەم ڕەهەندە لەدەستەواژەی (Y42) بوو، کە ڕێژەی کۆک بوون (74.17%) بوو، ناوەندە ژمارە و لادانی پێوەری بەرێژەکانی (3.71)، (1.13) یەک بەدوای یەک بوون، کە بریتییە لە (هاوکاری حکومەت دەبم لە جێبەجێکردنی یاساکان).

توێژەر پێی وایە قایل نەبوونی تاکەکانی کۆمەڵگای توێژینەوەکە بە ڕێژەی (50.43%) بۆ ڕەهەندی یاسا دەگەڕێتەوە بۆ دلنیا نەبوونی تاکەکان لە جێبەجێ کردنی یاساکان، چونکە دەسەڵاتی یاسا لەگەل دەسەڵاتی خەڵک، توخمی سەرەکی کۆمەڵگەیەکی پێشکەوتووخوازە کە لەو جۆرە کۆمەڵگایانە، دەسەڵاتی یاسایی لەسەر بنەمای بەها و نۆرمەکان و بنەمای یەکسانی و نەهێڵانی جیاکاری و بەشداریکردن و هێزبەخشین و ئازادی ڕادەربڕین، شەفافیەت و متمانە، نەهێڵانی گەندەلی، هاوپەیوەندی و یەکگرتوویی یە کە بۆ پەرەسەندنی کۆمەڵگا زەڕوورین. بۆیە بوونی یاسا و جێبەجێ کردنی بە بێ جیاوازی لە کۆمەڵگا نیشانەی پێشکەوتنی کۆمەڵگاکەیە.

خشتەی ژمارە (12): دابەشبوونی دووبارەبووەکان و ڕێژەی سەدی و ناوەندی ژمێرەیی و لادانی پێوەری بۆ تەوەری سەقامگیریی سیاسی (رەهەندی یاسا)

الفقرة		زۆر ڕازیم	ڕازیم	نازانم	ڕازی نیم	هیچ ڕازی نیم	ناوەندی ژمێرەیی	لادانی پێوەری	ڕێژەی ڕازیبوون
Y37	ژمارە	36	57	90	118	49	3.25	1.19	64.97%
	%	10.29%	16.29%	25.71%	33.71%	14.00%			
Y38	ژمارە	32	73	75	108	62	3.27	1.23	65.43%
	%	9.14%	20.86%	21.43%	30.86%	17.71%			
Y39	ژمارە	27	34	76	132	81	3.59	1.17	71.77%
	%	7.71%	9.71%	21.71%	37.71%	23.14%			
Y40	ژمارە	23	56	88	124	59	3.40	1.14	68.00%
	%	6.57%	16.00%	25.14%	35.43%	16.86%			
Y41	ژمارە	33	45	79	126	67	3.43	1.21	68.51%
	%	9.43%	12.86%	22.57%	36.00%	19.14%			
Y42	ژمارە	17	35	83	113	102	3.71	1.13	74.17%
	%	4.86%	10.00%	23.71%	32.29%	29.14%			
Y43	ژمارە	25	47	96	105	77	3.46	1.18	69.26%
	%	7.14%	13.43%	27.43%	30.00%	22.00%			
Y44	ژمارە	49	62	72	88	79	3.25	1.36	64.91%
	%	14.00%	17.71%	20.57%	25.14%	22.57%			
Y45	ژمارە	64	71	80	72	63	3.00	1.37	59.94%
	%	18.29%	20.29%	22.86%	20.57%	18.00%			
Y46	ژمارە	43	64	78	86	79	3.27	1.33	65.37%
	%	12.29%	18.29%	22.29%	24.57%	22.57%			
Y47	ژمارە	43	72	70	104	61	3.19	1.29	63.89%
	%	12.29%	20.57%	20.00%	29.71%	17.43%			
Y48	ژمارە	33	79	75	101	62	3.23	1.25	64.57%
	%	9.43%	22.57%	21.43%	28.86%	17.71%			
Y_4	ژمارە	425	695	962	1277	841	3.34	0.96	66.73%
	%	10.12%	16.55%	22.90%	30.40%	20.02%			

دووەم: هەڵسەنگاندن و تاقیکردنەوەی گریمانەکانی توێژینەوە:

a. گریمانەی یەکەم: پەیوەندی معنوی ئەرێنی لەنێوان ڕەهەندەکانی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و ڕەهەندەکانی سەقامگیریی سیاسی بەشێوەی تاک و کۆک هەیە، بەمەبستی تاقیکردنەوەی گریمانی ئاماژە پێکراو هەڵساین بە بەکارهێنانی تاقیگەری (هاوکێشەی) پەیوەندی هێڵی سادە وەک ئامرازێکی ئاماری گونجاو بەمەبەستی ئاشنابوون بەو پەیوەندیانەی کە لەنێوان گۆڕاوەکانی توێژینەوەکەدا هەن کە شێوازی داتای وەسفیان هەیە، ولە خشتەی ژمارە (13) کە تایبەتە بەدەرەنجامی شیکردنەوەی پەیوەندی، گەیشتین بەم دەرەنجامانەی خوارەوە:

1. پەیوەندی لەنێوان ڕەهەندەکانی گۆڕاوی سەربەخۆ (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) و ڕەهەندەکانی گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) کۆک و مەعنەوی بوون چونکە ئاستی بەهای ئاماژەی ئاماری (Sig.) بۆ بەهای تاقیگەری پەیوەندی بەڕێژەی (0.000) بوو، کە کەمترە لە ئاستی بەهای مەعنەوی (0.05) و ئەمەش ئاماژەیە بۆ بوونی پەیوەندی مەعنەوی ئەرێنی لەنێوان ڕەهەندەکانی هەردوو گۆڕاوی سەربەخۆ و پاشکۆ بەبەهای (0.814) واتا کاتێک دادپەروەریی کۆمەڵایەتی زیاد دەبێت لەبەرامبەردا سەقامگیریی سیاسیش زیاد دەبێت بەڕێژەی (81%).
2. بوونی پەیوەندی گرێدراوی ئاماژە ئاماری لە نێوان ڕەهەندەکانی گۆڕاوی سەربەخۆی کۆ و گۆڕاوی پاشکۆی تاک، تایبەت بە (ئاسایش، دابەش کردن، دەرفەت، یاسایی) وئەمەش بەپشت بەستن بە ئاستی بەهای ئاماژە ئامارییەکانی (.Sig) تایبەت بە تاقیگەری پەیوەندی هەر چوار ڕەهەند (0.000) کە کەمترە لە ئاستی بەهای مەعنەوی (0.05) ،و ئەمەش مانای ئەوەیە کە هەرکات بەهای یەکێک لە گۆڕاوەکان گۆڕانکاری بەسەربێت واتا (گۆڕاوی سەربەخۆی کۆ و گۆڕاوی پاشکۆ تاکی) کەواتە گۆڕاوەکەی تریش گۆڕانکاری بەسەر دێت بەهەمان ئاراستە و بەبەهای (77%)، (67%)، (75%)، (72%) بەشێوەی بەردەوام و یەک بەدوای یەک.
3. پەیوەندی نێوان ڕەهەندی یەکسانی لە گۆڕاوی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) وڕەهەندی گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) کۆک و مەعنەوی بوون چونکە ئاستی بەهای ئاماژەی ئاماری (.Sig) بۆ بەهای تاقیگەری پەیوەندی بەڕێژەی (0.000) کەمترە لە ئاستی بەهای مەعنەوی (0.05) و ئەمەش ئاماژەیە بۆ بوونی پەیوەندی مەعنەوی ئەرێنی لەنێوان ڕەهەندەکانی هەردوو گۆڕاوی سەربەخۆ و پاشکۆ بەبەهای (0.629) واتا کاتێک

یەکسانی زیاد دەبێت لەبەرامبەرادا سەقامگیریی سیاسی زیاد دەبێت بەرێژەی (63%)

4. بوونی پەیوەندی گرێدراوی ئاماژە ئاماری لە نێوان ڕەهەندی یەکسانی لە گۆڕاوی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) و گۆراوی پاشکۆی تاک، تایبەت بە (ئاسایش، دابەش کردن، دەرفەت، یاسایی) وئەمەش بەپشت بەستن بە ئاستی بەهای ئاماژە ئامارییەکانی (Sig.)تایبەت بە تاقیگەری پەیوەندی هەر چوار ڕەهەند (0.000) کە کەمترە لە ئاستی بەهای مەعنەوی (0.05) و ئەمەش مانای ئەوەیە کە هەرکات بەهای یەکێک لە گۆڕاوەکان گۆڕانکاری بەسەربێت واتا (گۆڕاوی سەربەخۆی کۆک و گۆڕاوی پاشکۆی تاکی) کەواتە گۆڕاوەکەی تریش گۆڕانکاری بەسەر دێت بەهەمان ئاراستە و بەبەهای (55%)، (55%) ،(61%) ،(55%) بەشێوەی بەردەوام و یەک بەدوای یەک.

5. پەیوەندی نێوان ڕەهەندی پێویستی لە گۆڕاوی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) ورەهەندی گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) کۆک و مەعنەوی بوون چونکە ئاستی بەهای ئاماژەی ئاماری (Sig.) بۆ بەهای تاقیگەری پەیوەندی بەرێژەی (0.000) کەمترە لە ئاستی بەهای مەعنەوی (0.05) و ئەمەش ئاماژەیە بۆ بوونی پەیوەندی مەعنەوی ئەرێنی لەنێوان ڕەهەندەکانی هەردوو گۆڕاوی سەربەخۆ و پاشکۆ بەبەهای (0.601) واتا کاتێک پێویستییەکان دابین دەکرێن لە بەرامبەرادا سەقامگیریی سیاسی زیاد دەبێت بەرێژەی (60%).

6. بوونی پەیوەندی گرێدراوی ئاماژە ئاماری لە نێوان ڕەهەندی پێویستی لە گۆڕاوی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) و گۆراوی پاشکۆی تاک، تایبەت بە (ئاسایش، دابەش کردن، دەرفەت، یاسایی) وئەمەش بەپشت بەستن بە ئاستی بەهای ئاماژە ئامارییەکانی (Sig.)تایبەت بە تاقیگەری پەیوەندی هەر چوار ڕەهەند (0.000) کە کەمترە لە ئاستی بەهای مەعنەوی (0.05) و ئەمەش مانای ئەوەیە کە هەرکات بەهای یەکێک لە گۆڕاوەکان گۆڕانکاری بەسەربێت واتا (گۆڕاوی سەربەخۆی کۆ و گۆڕاوی پاشکۆی تاکی) کەواتە گۆڕاوەکەی تریش گۆڕانکاری بەسەر دێت بەهەمان ئاراستە و بەبەهای (59%)، (47%) ،(56%) ،(53%) بەشێوەی بەردەوام و یەک بەدوای یەک.

7. پەیوەندی نێوان ڕەهەندی دابەشکردن لە گۆڕاوی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) ورەهەندی گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) کۆک و مەعنەوی بوون چونکە ئاستی بەهای ئاماژەی ئاماری (Sig.) بۆ بەهای تاقیگەری پەیوەندی بەرێژەی (0.000) کەمترە لە ئاستی بەهای مەعنەوی (0.05) و ئەمەش ئاماژەیە بۆ بوونی پەیوەندی مەعنەوی ئەرێنی لەنێوان ڕەهەندەکانی هەردوو گۆڕاوی سەربەخۆ و پاشکۆ بەبەهای (0.760) واتا کاتێک دابەشکردن زیاد دەبێت لەبەرامبەرادا سەقامگیریی سیاسی زیاد دەبێت بەرێژەی (76%).

8. بوونی پەیوەندی گرێدراوی ئاماژە ئاماری لەنێوان ڕەهەندی دابەشکردن لە گۆڕاوی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) و گۆراوی پاشکۆی تاک، تایبەت بە (ئاسایش، دابەشکردن، دەرفەت، یاسایی) وئەمەش بەپشت بەستن بە ئاستی بەهای (Sig.) تایبەت بە تاقیگەری پەیوەندی هەر چوار ڕەهەند (0.000) کە کەمترە لە ئاستی بەهای مەعنەوی (0.05) و ئەمەش مانای ئەوەیە کە هەرکات بەهای یەکێک لە گۆڕاوەکان گۆڕانکاری بەسەر بێت واتا (گۆڕاوی سەربەخۆی کۆ و گۆڕاوی پاشکۆی تاکی) کەواتە گۆڕاوەکەی تریش گۆڕانکاری بەسەر دێت بەهەمان ئاراستەو بەبەهای (71%)، (64%) ،(68%) ،(69%) بەشێوەی بەردەوام و یەک بەدوای یەک.

9. پەیوەندی نێوان ڕەهەندی ماف لە گۆڕاوی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) ورەهەندی گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) کۆک و مەعنەوی بوون چونکە ئاستی بەهای ئاماژەی ئاماری (Sig.) بۆ بەهای تاقیگەری پەیوەندی بەرێژەی (0.000) کەمترە لە ئاستی بەهای مەعنەوی (0.05) و ئەمەش ئاماژەیە بۆ بوونی پەیوەندی مەعنەوی ئەرێنی لەنێوان ڕەهەندەکانی هەردوو گۆڕاوی سەربەخۆ و پاشکۆ بەبەهای(0.762) واتا کاتێک مافەکان دابین دەکرێن لەبەرامبەرادا سەقامگیریی سیاسی زیاد دەبێت بەرێژەی (76%).

10. بوونی پەیوەندی گرێدراوی ئاماژە ئاماری لە نێوان ڕەهەندی ماف لە گۆڕاوی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) و گۆڕاوی پاشکۆی تاک، تایبەت بە (ئاسایش، دابەش کردن، دەرفەت، یاسایی) وئەمەش بەپشت بەستن بە ئاستی بەهای (Sig.) تایبەت بە تاقیگەری پەیوەندی هەر چوار ڕەهەند (0.000) کە

کەمترە لە ئاستی بەهای مەعنەوی (0.05) و ئەمەش مانای ئەوەیە کە هەرکات بەهای یەکێک لە گۆڕاوەکان گۆڕانکاری بەسەربێت واتا (گۆڕاوی سەربەخۆی کۆ و گۆڕاوی پاشکۆی تاکی) کەواتە گۆڕاوەکەی تریش گۆڕانکاری بەسەر دێت بەهەمان ئاراستە و بەبەهای (74%)، (62%)، (70%)، (67%) بەشێوەی بەردەوام و یەک بەدوای یەک.

خشتەی ژمارە (13): دەرەنجامی شیکردنەوەی پەیوەندی نێوان هەردوو تەوەری دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و سەقامگیریی سیاسی

سەقامگیریی سیاسی / دادپەروەریی کۆمەڵایەتی		y	y_1	y_2	y_3	y_4
X	Cor	.814**	.767**	.675**	.749**	.723**
	Sig.	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
x_1	Cor	.629**	.550**	.548**	.607**	.550**
	Sig.	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
x_2	Cor	.601**	.591**	.473**	.556**	.526**
	Sig.	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
x_3	Cor	.760**	.713**	.639**	.675**	.693**
	Sig.	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
x_4	Cor	.762**	.737**	.618**	.698**	.672**
	Sig.	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000

** : پەیوەندی مەعنەوی لە ئاستی 0.01

b. گریمانەی دووەم: پەیوەندی معنوی ئەرێنی لەنێوان ڕەهەندەکانی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و ڕەهەندەکانی سەقامگیریی سیاسی بەشێوەی تاک و کۆ هەیە، بەواتایەکی تر " تا چەند دادپەروەریی کۆمەڵایەتی کاریگەری لەسەر ئەو گۆڕانکاریانە هەیە کە بەسەر ڕەهەندەکانی سەقامگیریی سیاسی دادێن"؟ و چەند گریمانەیەکی لاوەکی لی دروست دەبێت کەبریتین لە تتفرع:

a. پەیوەندی مەعنەوی ئەرێنی لەنێوان ڕەهەندەکانی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بەشێوەی تاک و کۆ و نێوان ڕەهەندی ئاسایش (سەقامگیریی سیاسی) .

b. پەیوەندی مەعنەوی ئەرێنی لەنێوان ڕەهەندەکانی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بەشێوەی تاک و کۆ و نێوان ڕەهەندی بەشداریکردن (سەقامگیریی سیاسی).

c. پەیوەندی مەعنەوی ئەرێنی لەنێوان ڕەهەندەکانی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بەشێوەی تاک و کۆ و نێوان ڕەهەندی دەرفەت (سەقامگیریی سیاسی).

d. پەیوەندی مەعنەوی ئەرێنی لەنێوان ڕەهەندەکانی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بەشێوەی تاک و کۆ و نێوان ڕەهەندی یاسا (سەقامگیریی سیاسی).

بە مەبەستی تاقیکردنەوەی گریمانی ئاماژە پێکراو هەڵساین بە بەکارهێنانی ئاماری شیکردنەوەی لادانی هێڵی سادە وەک ئامرازێکی ئاماری گونجاو بە مەبەستی ئاشنابوون بەو کاریگەریانەی کە لەنێوان گۆڕاوەکانی توێژینەوە و لەنێوان ڕەهەندەکانی کۆ و کۆکراودا، ولە خشتەی ژمارە (16) کە تایبەتە بە دەرەنجامی شیکردنەوە و دەرخستنی دەرەنجامەکان، گەیشتین بەم دەرەنجامانەی خوارەوە:

1. بوونی کاریگەری ئاماژەی ئاماری بۆ گۆڕاوی سەربەخۆی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) بە هەر چوار ڕەهەندەکانی بەشێوەی تاک (یەکسانی ،پێویستییەکان ،دابەش کردن،مافەکان) لەسەر گۆڕاوی پاشکۆ کە بریتییە لە (سەقامگیریی سیاسی) کۆ، و پشت بەستوو بە تاقیکردنەوەی (F) ، و لەرێگای بەهای ئاست ئاماژەی ئاماری (Sig.) ، بەشێوەیەک کە بەهای ئاماژە بریتی بوو لە (0.000) ، بەشێوەیەک بەهاکان بچووک تربوون لەئاستی مەعنەوی (0.05) ، وئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەوەی گۆڕاوی سەربەخۆ بەهەر چوار ڕەهەندیەوە بەشێوەی مەعنەوی بوون، و ڕاڤە دەکرێن بەرێژەی (40%، 36%، 58%،58 %) یەک لەدوای یەک، بەرامبەر بە گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) بەهەر چوار ڕەهەندیەوە بەشێوەی کۆکراو، ولەرێگای بەهای (Beta) دەکرێت کاریگەری هەر گۆڕاوێک لە گۆڕاوە ڕاڤەکراوەکان بزانرێت و کاریگەری لەسەر گۆڕاوی پاشکۆ و یەک بەدوای یەک، ودەرەنجامەکان ئەوە دەردەخەن کە کاریگەری هەموویان مەعنەویە، و بەپشت بەستن بە بەهای (Sig.) لێکدراو بە بەها ئەمەش مانای ئەوەیە کە هەر کات بەهای گۆڕاوە ڕاڤەکراوەکان بەرزتربێت وەک یەک یەکە، لەبەرامبەردا دەبێتە هۆی زیاد بوون لە (0.527)، (0.535) ، (0.532) ، (0.591) یەکە لە بەهای گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) و یەک بەدوای یەک .

2. بوونی کاریگەری ئاماژەی ئاماری بۆ گۆڕاوی سەربەخۆی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) بە هەر چوار ڕەهەندەکانی بەشێوەی تاک (یەکسانی ،پێویستییەکان ،دابەشکردن،مافەکان) لەسەر گۆڕاوی هاوپێچ کە بریتییەلە (سەقامگیریی سیاسی) کۆ، وپشت بەستوو بە تاقیکردنەوەی (F) ، و لەرێگای بەهای ئاست ئاماژەی ئاماری (Sig.) ، بەشێوەیەک کە بەهای ئاماژە بریتی بوو لە (0.000) ، بەشێوەیەک بەهاکان بچووک تربوون لەئاستی مەعنەوی (0.05) ، وئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەوەی گۆڕاوی سەربەخۆ بەهەر چوار ڕەهەندیەوە بەشێوەی مەعنەوی بوون، و ڕاڤەدەکرێن بەرێژەی (30%، 35%، 51%، 54%) یەک لەدوای یەک، بەرامبەر بە گۆڕاوی هاوپێچ (سەقامگیریی سیاسی) بەهەر چوار ڕەهەندیەوە بەشێوەی کۆکراو، ولەرێگای بەهای (Beta) دەکرێت کاریگەری هەر گۆڕاوێک لە گۆڕاوە ڕاڤەکراوەکان بزانرێت و کاریگەری لەسەر گۆڕاوی هاوپێچ و یەک بەدوای یەک، ودەرەنجامەکان ئەوە دەردەخەن کە کاریگەری هەموویان مەعنەویە، و بەپشت بەستن بە بەهای (Sig.) لێکدراو بە بەها ئەمەش مانای ئەوەیە کە هەر کات بەهای گۆڕاوە ڕاڤەکراوەکان بەرزتر بێت وەک یەک یەکە، لەبەرامبەردا دەبێتە هۆی زیاد بوون لە (0.542)، (0.619) ،(0.587) ،(0.672) یەکە لە بەهای گۆڕاوی هاوپێچ (سەقامگیریی سیاسی) و یەک بەدوای یەک .

3. بوونی کاریگەری ئاماژەی ئاماری بۆ گۆڕاوی سەربەخۆی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) بە هەر چوار ڕەهەندەکانی بەشێوەی تاک (یەکسانی ،پێویستییەکان ،دابەشکردن،مافەکان) لەسەر گۆڕاوی هاوپێچ کە بریتییەلە (سەقامگیریی سیاسی) کۆ، وپشت بەستوو بە تاقیکردنەوەی (F) ، و لەرێگای بەهای ئاست ئاماژەی ئاماری (Sig.) ، بەشێوەیەک کە بەهای ئاماژە بریتیی بوو لە (0.000) ، بەشێوەیەک بەهاکان بچووک تربوون لەئاستی مەعنەوی (0.05) ، وئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەوەی گۆڕاوی سەربەخۆ بەهەر چوار ڕەهەندیەوە بەشێوەی مەعنەوی بوون، و ڕاڤەدەکرێن بەرێژەی (30%، 22% ، 41%، 38%) یەک لەدوای یەک، بەرامبەر بە گۆڕاوی هاوپێچ (سەقامگیریی سیاسی) بەهەر چوار ڕەهەندیەوە بەشێوەی کۆکراو، ولەرێگای بەهای (Beta) دەکرێت کاریگەری هەر گۆڕاوێک لە گۆڕاوە ڕاڤەکراوەکان بزانرێت و کاریگەری لەسەر گۆڕاوی هاوپێچ و یەک بەدوای یەک، ودەرەنجامەکان ئەوە دەردەخەن کە کاریگەری هەموویان مەعنەویە، و بەپشت بەستن بە بەهای (Sig.) لێکدراو بە بەها ئەمەش مانای ئەوەیە کە هەر کات بەهای گۆڕاوە ڕاڤەکراوەکان بەرزتربێت وەک یەک یەکە، لەبەرامبەردا دەبێتە هۆی زیاد بوون لە (0.471)، (0.432) ،(0.458) ، (0.491) یەکە لە بەهای گۆڕاوی هاوپێچ (سەقامگیریی سیاسی) و یەک بەدوای یەک .

4. بوونی کاریگەری ئاماژەی ئاماری بۆ گۆڕاوی سەربەخۆی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) بە هەر چوار ڕەهەندەکانی بەشێوەی تاک (یەکسانی ،پێویستییەکان ،دابەش کردن،مافەکان) لەسەر گۆڕاوی پاشکۆ کە بریتییەلە (سەقامگیریی سیاسی) کۆ، وپشت بەستوو بە تاقیکردنەوەی (F) ، و لەرێگای بەهای ئاست ئاماژەی ئاماری (Sig.) ، بەشێوەیەک کە بەهای ئاماژە بریتی بوو لە (0.000) ، بەشێوەیەک بەهاکان بچووک تربوون لەئاستی مەعنەوی (0.05) ، وئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەوەی گۆڕاوی سەربەخۆ بەهەر چوار ڕەهەندیەوە بەشێوەی مەعنەوی بوون، و ڕاڤە دەکرێن بەرێژەی (37%،31%، 46%،49%) یەک لەدوای یەک، بەرامبەر بە گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) بەهەر چوار ڕەهەندیەوە بەشێوەی کۆکراو، ولەرێگای بەهای (Beta) دەکرێت کاریگەری هەر گۆڕاوێک لە گۆڕاوە ڕاڤەکراوەکان بزانرێت و کاریگەری لەسەر گۆڕاوی پاشکۆ و یەک بەدوای یەک ، ودەرەنجامەکان ئەوە دەردەخەن کە کاریگەری هەموویان مەعنەویە، و بەپشت بەستن بە بەهای (Sig.) لێکدراو بە بەها ئەمەش مانای ئەوەیە کە هەر کات بەهای گۆڕاوە ڕاڤەکراوەکان بەرزتر بێت وەک یەک یەکە، لەبەرامبەردا دەبێتە هۆی زیاد بوون لە(0.547)، (0.531) ،(0.507) ،(0.581) یەکە لە بەهای گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) و یەک بەدوای یەک .

5. بوونی کاریگەری ئاماژەی ئاماری بۆ گۆڕاوی سەربەخۆی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) بە هەر چوار ڕەهەندەکانی بەشێوەی تاک (یەکسانی ،پێویستییەکان ،دابەش کردن،مافەکان) لەسەر گۆڕاوی پاشکۆ کە بریتیەلە (سەقامگیریی سیاسی) کۆ، وپشت بەستوو بە تاقیکردنەوەی (F) ، و لەرێگای بەهای ئاست ئاماژەی ئاماری (Sig.) ، بەشێوەیەک کە بەهای ئاماژە بریتی بوو لە (0.000) ، بەشێوەیەک بەهاکان بچووک تربوون لەئاستی مەعنەوی (0.05) ، وئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەوەی گۆڕاوی سەربەخۆ بەهەر چوار ڕەهەندیەوە بەشێوەی مەعنەوی بوون، و ڕاڤە دەکرێن بەرێژەی (30%، 28%، 48%،45%) یەک لەدوای یەک، بەرامبەر بە گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی)

بەهەر چوار ڕەهەندیەوە بەشێوەی کۆکراو، ولەڕێگای بەهای (Beta) دەکرێت کاریگەری هەر گۆڕاوێک لە گۆڕاوە ڕاڤەکراوەکان بزانرێت و کاریگەری لەسەر گۆڕاوی هاوپێچ و یەک بەدوای یەک، ودەرەنجامەکان ئەوە دەردەخەن کە کاریگەری هەموویان مەعنەویە، و بەپێشت بەستن بە بەهای (Sig.) لێکدراو بە بەها ئەمەش مانای ئەوەیە کە هەر کات بەهای گۆڕاوە ڕاڤەکراوەکان بەرزتر بێت وەک یەک یەکە، لەبەرامبەردا دەبێتە هۆی زیاد بوون لە(0.549)، (0.557) ، (0.577) ، (0.620) یەکە لە بەهای گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) و یەک بەدوای یەک .

6. بوونی کاریگەری ئاماژەی ئاماری بۆ گۆڕاوی سەربەخۆی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) بە هەر چوار ڕەهەندەکانی بەشێوەی تاک (یەکسانی ،پێویستییەکان ،دابەش کردن،مافەکان) لەسەر گۆڕاوی پاشکۆ کە بریتییەلە (سەقامگیریی سیاسی) کۆ، و پشت بەستوو بە تاقیکردنەوەی (F) ، و لەڕێگای بەهای ئاست ئاماژەی ئاماری (Sig.) ، بەشێوەیەک کە بەهای ئاماژە بریتی بوو لە (0.000) ، بەشێوەیەک بەهاکان بچووک تربوون لەئاستی مەعنەوی (0.05) ، و ئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەوەی گۆڕاوی سەربەخۆ بەهەر چوار ڕەهەندیەوە بەشێوەی مەعنەوی بوون ، و ڕاڤەدەکرێن بەرێژەی (66%) ،بەرامبەر بە گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) بەهەر چوار ڕەهەندیەوە بەشێوەی کۆکراو، ولەڕێگای بەهای (Beta) دەکرێت کاریگەری هەر گۆڕاوێک لە گۆڕاوە ڕاڤەکراوەکان بزانرێت و کاریگەری لەسەر گۆڕاوی پاشکۆ و یەک بەدوای یەک ، ودەرەنجامەکان ئەوە دەردەخەن کە کاریگەری هەموویان مەعنەویە، و بەپێشت بەستن بە بەهای (Sig.) لێکدراو بە بەها ئەمەش مانای ئەوەیە کە هەر کات بەهای گۆڕاوە ڕاڤەکراوەکان بەرزتربێت وەک یەک یەکە ، لەبەرامبەردا دەبێتە هۆی زیاد بوون لە (0.759) یەکە لە بەهای گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی).

7. بوونی کاریگەری ئاماژەی ئاماری بۆ گۆڕاوی سەربەخۆی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) بە هەر چوار ڕەهەندەکانی بەشێوەی تاک (یەکسانی ،پێویستییەکان ،دابەش کردن،مافەکان) لەسەر گۆڕاوی پاشکۆ کە بریتیەلە (سەقامگیریی سیاسی) کۆ، وپشت بەستوو بە تاقیکردنەوەی (F) ، و لەڕێگای بەهای ئاست ئاماژەی ئاماری (Sig.) ، بەشێوەیەک کە بەهای ئاماژە بریتی بوو لە (0.000) ، بەشێوەیەک بەهاکان بچووک تربوون لەئاستی مەعنەوی (0.05) ، وئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەوەی گۆڕاوی سەربەخۆ بەهەر چوار ڕەهەندیەوە بەشێوەی مەعنەوی بوون، و ڕاڤەدەکرێن بەرێژەی (59%، 46%، 56%،52%) یەک لەدوای یەک، بەرامبەر بە گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) بەهەر چوار ڕەهەندیەوە بەشێوەی کۆکراو، ولەڕێگای بەهای (Beta) دەکرێت کاریگەری هەر گۆڕاوێک لە گۆڕاوە ڕاڤەکراوەکان بزانرێت و کاریگەری لەسەر گۆڕاوی پاشکۆ و یەک بەدوای یەک ، ودەرەنجامەکان ئەوە دەردەخەن کە کاریگەری هەموویان مەعنەویە، و بەپێشت بەستن بە بەهای (Sig.) لێکدراو بە بەها ئەمەش مانای ئەوەیە کە هەر کات بەهای گۆڕاوە ڕاڤەکراوەکان بەرزتربێت وەک یەک یەکە، لەبەرامبەردا دەبێتە هۆی زیادبوون لە(0.841)،(0.645)، (0.750)، (0.830) یەکە لە بەهای گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) بە هەر چوار ڕەهەندی کۆکراو و یەک بەدوای یەک .

بەشی چوارەم: دەرئەنجامەکان، پێشنیازەکان و ڕاسپاردەکانی توێژینەوەکە

یەکەم: دەرئەنجامەکان

لە ڕێگای خستنەڕووی ئەنجام و شیکردنەوەی توێژینەوەکە، توێژەر گەیشتە ئەم دەرئەنجامانە:

1. نەبوونی هاوهەڵوێستی و کۆدەنگی لە ڕەهەندەکانی (یەکسانی، پێویستی، دابەشکردن و ماف) کە هۆکارێکن بۆ دادپەروەریی کۆمەڵایەتی.
2. نەبوونی هاوهەڵوێستی و کۆدەنگی لە ڕەهەندەکانی (ئاسایش، بەشداریکردن، دەرفەت و یاسا) کە هۆکارێکن بۆ سەقامگیریی سیاسی.
3. هەبوونی پەیوەندی مەعنەوی ئەرێنی لەنێوان ڕەهەندەکانی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و ڕەهەندەکانی سەقامگیریی سیاسی.
4. هەبوونی پەیوەندی نێوان ڕەهەندی یەکسانی لە گۆڕاوی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و ڕەهەندەکانی گۆراوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) کۆک و مەعنەوی بوون واتا کاتێک یەکسانی زیاد دەبێت لەبەرامبەردا سەقامگیریی سیاسیش زیاد دەبێت.

5. هەبوونی پەیوەندی نێوان ڕەهەندی پێویستی لەگۆڕاوی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و ڕەهەندی گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) کۆک و مەعنەوی بوون واتا هەرچی زۆرتر پێویستییەکانی هاوڵاتیان دابین بکرێن لەبەرامبەردا سەقامگیریی سیاسیش زیاد دەبێت.

6. هەبوونی پەیوەندی نێوان ڕەهەندی دابەشکردن لەگۆڕاوی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) و ڕەهەندی گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) کۆک و مەعنەوی بوون واتا هەرچی دابەشکردنەکان زۆرتر بێت سەقامگیریی سیاسیش زیاد دەبێت.

7. هەبوونی پەیوەندی نێوان ڕەهەندی ماف لە گۆڕاوی (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و ڕەهەندی گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی) کۆک و مەعنەوی بوون واتا هەرچی ماف زیاتر بێت سەقامگیریی سیاسیش زیاد دەبێت.

8. هەبوونی کاریگەری گۆڕاوی سەربەخۆ (دادپەروەریی کۆمەڵایەتی) بە هەرچوار ڕەهەندەکانی بەشێوەی تاک (یەکسانی، پێویستی، دابەشکردن وماف) لەسەر گۆڕاوی پاشکۆ لە (سەقامگیریی سیاسی) کۆ، مەعنەوی بوون واتا هەرکات بەهای گۆڕاوە ڕاڤە کراوەکان بەرزتر بێت لەبەرامبەردا دەبێتە هۆی زیاد بوونی یەکە لە بەهای گۆڕاوی پاشکۆ (سەقامگیریی سیاسی).

دووەم: پێشنیازەکان

بە پێی ئەو ئەنجامانەی کە توێژەر لە توێژینەوەکە پێی گەیشت، توێژەر ئەم پێشنیازانە کە پێویستە بۆلایەنی پەیوەندیدار دەخاتەڕوو، ئەمانیش:

1. فەراهەم کردنی هەل و مەرجێکی گونجاو و یەکسان بۆ بەرزکردنەوەی ئاستی توانای تاکەکانی کۆمەڵگا.

2. ڕەچاوکردنی یەکسانی ئابووری لە دابەشکردنی سامانی گشتی.

3. چاکسازی ڕیشەیی لە بواری سیاسەت، کۆمەڵایەتی و ئابووری.

4. بەهێز کردنی ژێرخانی پەروەردەیی و فێرکردن.

5. شەفافییەت لە تێچووەکان و داهاتەکان.

6. بە سیستەم کردنی شەفاف سازی و ئاسانکاری بۆ گفتوگۆی ئازاد و پەرەپێدانی میدیای خۆجێی.

7. دابینکردنی ئاسایشێکی بەهێز لەناو کۆمەڵگا بۆ ئەوەی تاکەکانی کۆمەڵگا بە ئاسوودەیی ئەرکەکانیان جێبەجێ بکەن.

8. حکومەت کاری جددی بکات بۆ دابینکردنی ماف و پێویستییەکانی هاوڵاتیان بە شێوەیەکی یەکسان.

9. بەشداری پێکردنی هاوڵاتیان لە پرۆسەی بڕیاردان لە کاروباری سیاسی، ئابووری، کۆمەڵایەتی و کولتووری.

10. ڕەخساندنی دەرفەتی کاری یەکسان بۆ هەمووان.

11. ڕەخساندنی دەرفەتی خوێندن بۆ هەمووان.

12. دابەشکردنی سەرچاوەکان بەشێوەیەکی یەکسان بۆ هاوڵاتیان وەک مافێکی خۆیی.

13. چاکسازی لە کەرتی خانووبەرە، خانەنشینی، پەروەردە و تەندروستی.

14. فەراهەم کردنی خوشگوزەرانی کۆمەڵایەتی لەناو کۆمەڵگا.

15. دابەشکردنی پلەوپایە و ئەرکە و ڕۆڵەکان بە پێی توانایی و شایستەیی و لێهاتوویی بە بێ جیاوازی.

16. ڕێزگرتن لە ئازادی بیروڕا لە چوارچێوەی یاسا و ڕێساکان.

17. نەهێڵانی جیاکاری (نەتەوەیی، نەژادی، ئایینی، ڕەگەزی و ناوچەیی) لە کارە سەرەکیەکانی حکومەت بێت.

سێیەم: ڕاسپاردەکان

توێژەر، ئەم ڕاسپاردانەی خوارەوە ئاراستەی لایەنی پەیوەندیدار دەکات:

1. ڕاسپاردەی توێژەر بۆ حکومەت، گرنگی زیاتر بە دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بدەن لە بەرنامەی کاری حکومەتدا.

2. ڕاسپاردەی توێژەر بۆ توێژەرانی بواری کۆمەڵناسی ئەوەیە کە گرنگی بە بواری دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بدەن و پەرە بە توێژینەوەکە بدەن.

3. بەستنەوەی دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بە گۆڕاوی تر وەک (ئاسایشی نەتەوەیی، پەرەپێدانی ئابووری، دامەزراوەکان و شار، پەروەردە و تەندروستی).

4. هاندان و گرنگی پێدان لەلایەن وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی هاوشێوەی ئەم توێژینەوەیە توێژەرانی تر هان دەدرێن لەسەر هەمان دیاردە و بابەت توێژینەوە ئەنجام بدەن بۆ ئەوەی بتوانین ئەنجامی دیکە بە دەست بهێنین لەسەر ئەم بابەتە.

.

The relationship of social justice with political stability

Field research in Erbil city

Summary

Social justice and political stability are important issues in the participation of individuals in the formulation of detailed and large policies of communities. The aim of the research is to determine the relationship between social justice and political stability to achieve the research goal, researchers at the Research Society, which is based in several neighborhoods in Erbil, have received 360 male and female groups in a random manner. To analyze data and information obtained by the field, it relies on the SPSS program and, to achieve its goal, has benefited from the communication description method. The study reached a set of conclusions, the most important of which was the relationship between the changing dimensions of independent (social justice) and the changing dimensions of the appendix (political stability) because the level of statistical reference value (sig) for the value of the test was related to the rate of (0,000) was less than the moral value level (0.05), indicating a positive spiritual relationship between the dimensions of both independent changes and appendixes worth (0,814), meaning that a time of social justice would increase in return. Political stability will also increase by 81%. In light of the results of the study, researcher presented suggestions and recommendations to the researchers after him and the relevant authorities of the government and research centers, and the organization

لیستی سەرچاوەکان

سەرچاوە کوردییەکان:

1. جیهانبەگلو، رامین (2001)، هزری ناتوندوتیژیی، و، حەکیم موراد، هەولێر، دەزگای موکریانی.

سەرچاوە عەرەبییەکان:

1. ابن منظور، محمد بن مکرم (1993)، لسان العرب، بیروت، دار صادر، بیتا.

2. بانی، مرعی عمر مسعود (2017)، العلاقة بين الاستقرار السياسي و التمنيه السياسيه، جامعه قناة السويس، مصر.

3. بدرالدين، إكرام عبدالقادر (1981)، ظاهرة الإستقرار السياسي في مصر، أطروحة دكتوراه، جامعه القاهرة ، كلية الإقتصاد و العلوم السياسية ، قسم العلوم السياسية.

4. راغب اصفهاني، حسين بن محمد (2005)، مفردات ألفاظ القرآن، بيروت، دار العلم.

5. الزغبي، محمد بلال وآخرون، (2012)، "النظام الإحصائي SPSS فهم وتحليل البيانات الاحصائية"، دار وائل للنشر والتوزيع، عمان.

6. الزێباری، طاهر (2011)، أساليب البحث العلمى في العلم الاجتماعي، مجد المؤسسة المجتمعية للدراسات و النشر، بيروت.

7.صليبا، جميل (چ19822)، المعجم الفلسفي، لبنان، المؤسسة العربية للدراسات و النشر.
8. طريحى، فخرالدين بن محمد (1996)، مجمع البحرين، ت، حسيني اشكورى، احمد، تهران، مرتضوى.
9. عسكري، ابى هلال (2008)، الفروق اللغويه, قم، مؤسسه النشر الاسلامى.
10. عقيل، حسين عقيل (1999)، فلسفة مناهج البحث العلمى، القاهرة، مكتبة مدبولى.
11. على، سلوى محمد اسماعيل (1999)، العامل الدينى و ظاهرة الإستقرار السياسي في المغرب، رساله ماجستير، جامعه القاهرة، كلية الإقتصاد و العلوم السياسية.
12. العيسوي، ابراهيم (2012)، " الافاق المستقبلية لتحقيق العدالة و التنمية في اقتصاد الربيع العربي: حالة مصر"، اردن، المعهد العربي للتخطيط.
13. فرانكفورت, شافا و ناشمياز, دافيد (2004), طرائق البحث في العلوم الأجتماعية, ت, ليلى الطويل, دمشق، دار بترا للنشر و التوزيع.

سەرچاوە فارسییەکان:

1. احمدی طباطبایی، سید محمدرضا (2008)، " مقایسه مفهوم عدل در اسلام و مسیحیت با تکیه بر آراء آگوستین " در شریعت، تهران، دانشگاه امام صادق.
2. انصاری، محمد اسماعیل (1996)، بازشناسی و پیشنیازهای مدیریت مشارکتی در نظام اجرایی، نشریه علمی فرایند مدیریت و توسعه دوره 10 شماره 2 و3.
3. ابن فارس، احمد (2008)، ترتیب مقابیس اللغة، تهران، پژوهشکده حوزه و دانشگاه.
4. استوار، مجید (2008)، تأثیر اندیشه هایک بر ایدئولوژی های سیاسی راست و چپ، مجله سیاست، تهران، شماره4.
5. آلن، بیرو (1987)، " فرهنگ علوم اجتماعی "، ترجمه، ساروخانی، باقر، تهران، انتشارات کیهان.
6. آیت الله زاده شیرازی، سید مرتضی و همکاران (چ2 -1989)، مجمع اللغات, فرهنگ مصطلحات به چهار زبان عربی، فارسی، فرانسه و انگلیسی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
7. ایران پناه, اکبر (2006), فرهنگ انگلیسی فارسی، تهران، انتشارات پژوه.
8. بادینی، حسن (2005)، فلسفه مسئولیت مدنی، تهران، شرکت سهامی انتشار.
9. بخشی، علی آقا، (1996)، فرهنگ علوم سیاسی، تهران، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
10. بستانی, فؤاد افرام (1996)، فرهنگ ابجدی، تهران، نشر اسلامی.
11. ارسطو (1985)، الاخلاق، اخلاق نیکوماخوس، ت، مشایخی، رضا، تهران، کتاب فروشی دهخدا.
12. بوزان، باری (1999) مردم، دولت ها و هراس، مترجم: پژوهشکده مطالعات راهبردی به ویراستاری مجتبی عصارزاده، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
13. بهشتی، محمد (1979)، حق و باطل از دیدگاه قرآن، تهران، بقعه.
14. بیتس، دانیل و بلاگ، فرد (1996)، انسان شناسی فرهنگی، ت، ثلاثي، محسن، تهران، علمی.
15. پیران، پرویز و رفیعیان، مجتبی و رضایی ، میثم و دهقان، هما (2017)، شناسایی عوامل مؤثر بر ایجاد نهادهای اجتماعی در مدیریت هر چه بهتر محلات، تهران، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری (شماره25) .
16. تاک، ریچارد (1997)، هابز، ت، بشیریه، حسین، تهران، انتشارات طرح نو.
17. جمشیدی، محمد حسین (2001)، نظریه عدالت، از دیدگاه فارابی، امام خمینی، شهید صدر، تهران، انتشارات پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی.
18. جواد آملی، عبدالله (1996)، ولایت فقیه (ولایت فقاهت و عدالت)، قم، نشر اسراء.
19. چلبی، مسعود (2009)، بررسی تجربی نظام شخصیت در ایران، تهران: مؤسسه پژوهشی فرهنگ، هنر و ارتباطات.
20. ازدی، عبدالله بن محمد (2008), کتاب الماء ، تهران، دانشگاه علوم پزشکی ایران.
21. حسینی، سیدرضا (2011)، مفهوم و ماهیت عدالت اجتماعی با رویکرد اسلامی، تهران، کمیسیون مطالعات اسلامی، مجمع تشخیص مصلحت نظام.
22. خاکی، غلامرضا (2009)، روش تحقیق، چاپ پنجم، تهران، بازتاب.
23. خواجه سروی، غلامرضا (2003)، رقابت سیاسی و ثبات سیاسی، تهران، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
24. دورکهایم، امیل (1990)، درباره تقسیم کار اجتماعی، ت. پرهام، باقر، بابل: کتابسرای بابل.
25. دورکین، رونالد (2001)، " جدی گرفتن حق ها "، ترجمه، راسخ، محمد، تهران، طرح نو.

26. راش، مایکل (2006)، جامعه و سیاست: مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی، ت، صبوری، منوچهر، تهران، سمت.
27. رالز، جان (1993)، نظریه ای در باب عدالت، ت، نوری، مرتضی، تهران، نشر مرکز.
28. ازکیا, مصطفی و آستانه, علیرضا ده ربان (2003), روش های کاربردی تحقیق, تهران, انتشارات کیهان.
29. رضائیان، علی (2003)، انتظار عدالت، و عدالت در سازمان و مدیریت رفتار سازمانی پیشرفته، تهران، سمت.
30. رفیع پور، فرامرز، (2008)، آناتومی جامعه، تهران، عماد.
31. زبیدی، محمد مرتضی حسینی (1971)، تاج العروس، بی جا، دارالهدایه.
32. سالیوان، راجر (2001)، اخلاق در فلسفه کانت، ت، فولادوند، عزت الله، تهران، انتشارات طرح نو.
33. سرمد، زهره و بازرگان، عباس و حجازی، الهه (2012)، روش های تحقیق در علوم رفتاری، تهران، آگاه.
34. شریعتی، علی (1980)، تاریخ و شناخت ادیان، تهران، انتشارات تشیع.
35. عباس زادگان ، مجد و ترک زاده، جعفر (2000)، " نیاز سنجی آموزش در سازمان ها "، تهران، شرکت سهامی انتشارات.
36. افجه، سیدعلی اکبر (2003)، مبانی فلسفی و تئوری های رهبری و رفتار سازمانی، تهران، سمت.
37. عریضی، سید حمیدرضا و گل پرور، محسن (2005)، رابطه بین رویکردهای عدالت اجتماعی با مؤلفه های برابری سیاسی، دانشگاه اصفهان، ئیران.
38. علیزاده، عبدالرضا (2008)، مبانی رویکرد اجتماعی به حقوق: جستاری در نظریه های جامعه‌شناسی حقوق و بنیادهای حقوقی ایران، تهران، سمت.
39. عمید زنجانی، عباسعلی (2010)، قواعد فقه (بخش حقوق عمومی)، تهران، سمت.
40. فارابی, ابو نصر محمد (1979)، سیاست مدینه، سجادی، سید جعفر، تهران، انجمن فلسفه ایران.
41. فرجادی، غلامعلی (2016)، دولت و عدالت اجتماعی، تهران، راسخون.
42. کاپلستون، فردریک (چ5 - 1996)، تاریخ فلسفه، فیلسوفان انگلیسی از هابز تا هیوم، ت، اعلم، امیر جلال الدین، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی و سروش.
43. کلوسکو، جرج (چ 3 - 2013)، تاریخ فلسفه سیاسی، ت، دیهیمی, خشایار، تهران، نشر نی.
44. گیدنز، آنتونی (1999)، راه سوم، ترجمه، صبوری، منوچهر، تهران، انتشارات شیرازه.
45. مجتبایی، فتح الله (1973)، شهر زیبای افلاطون و شاهی آرمانی در ایران باستان، تهران، انتشارات انجمن فرهنگ ایران باستان.
46. موحد، محمد علی (2005)، در هوای حق و عدالت، از حقوق طبیعی تا حقوق بشر، تهران، نشر کارنامه.
47. نصرتی نژاد، فرهاد (2016)، عدالت و رفاه اجتماعی، تهران، مرکز تحقیقات رفاه اجتماعی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
48. واس، دی، إی ، د (2007)، پیمایش در تحقیقات اجتماعی، ت، نایبی، هوشنگ، تهران، نشر نی.
49. والزر، مایکل (2010)، حوزه های عدالت در دفاع از کثرت گرایی و برابری، ترجمه، نجفی، صالح، تهران، نشر ثالث.
50. افلاطون (1981)، جمهوری, ت, روحانی, فواد, تهران, بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
51. هومن, حیدرعلی (1994), شناخت روش علمی در علوم رفتاری, تهران, نشر پارسا.
52. هیوود، اندرو (2014)، مقدمه نظریه سیاسی، ت، عالم، عبدالرحمن، تهران، ققنوس.
53. یعقوبی، داریوش (2019)، درک ایرانیان از عدالت، تهران، انتشارات جامعه شناسان.
54. افلاطون (چ3 -1995)، جمهوری، ت، روحانی، فؤاد، تهران، انتشارات علمی فرهنگی.

سەرچاوە ئینگلیزییەکان:

1. Craig, Gary (2002), Poverty, social work and social Jastice, British Journal of social work.
2. Dwrkin, Ronald(1978), Taking Right Seriosly, Harvard- University Press.
3. Elamin, Am and Alomain, N (2011), Does organization Justice influence Job satisfaction and self - perc.
4. Fernandez, Damian and Hansing, Katrin (2008), Social Justice in cuba: Now and in cuba: Now and in the Future, A Conference Report.
5. Fook, Jon (2014), social Justice and critical Theory.

6. Finnis, J (1980), Natural law and Natural Rights Clarendon Press.

7. Hayek,Friedrich von (1981), Droit, Legislotion at libert puf vol2.

8. Knights, David and Willmott, Hugh (2007), Introducing Organizational Behaviour and Management, America, Thomson.

9. Lerner, Daniel (1964), The Passing Of Traditional Society London. The Free Press Of Glencos Collier- Macmillan Limited.

10. Lustick, Ine (1979), stability in Deeply Divided Societies World politics.

11. Miller, David (1999), principles of social justice, Cambridge, M A and London: Harvard university press.

12. Nunnally Jr, Jum C. (1970). Introduction to psychological measurement. McGraw Hill. Japan.

13. Nussbaum, Caraven Marth (2003), Capabilities As fundamental entilements: sen and social Justice. Feministeconomics 9(2-3) Routledge.

14. Rawls, John (1999), ATheory of Justice, oxford university press.

15. Rawls, John (2001), Justice as fairness, The Harvard university press.

16. Rawls, John (2004), justice as fairness, Translated by sabeti, Erfan, ghoghnoos (In Persian).

17. Rawls, John (2000 b), A Theoty of Justice, Harvard university press. Second printing.

18. Rawls, John (1971) A Theory of Justice, oxford university press.

19. Rorty, Richard (1990), The Priority of Democracy to Philosophy, Published In Reading Rorty edited by Alan R.Malachowski, oxford, Blackwell.

20. Sabine, George (1951), A History Of Political Theoty, Newyork Holtand co.

21. Tervino, A. Javier(ed): (1996), The sociology of law classical and contemporary perspectives: st. Martine"s press, Newyork.

گۆڤارە عەرەبییەکان:

1. الحمد، تركي (2006)، النخبة السياسية العربية والصراع علي السلطة، جريدة الرياض www.gulfissues.net.

2. اسماعيل، حسام محمد محمد (2020)، العدالة الإجتماعية كمتغير لتمكين الفقراء من المشاركه في صنع سياسات الرعايه الإجتماعية، جامعه حلوان، مجلة مستقبل العلوم الإجتماعية العددالأول، مصر.

3. بوعافية، محمد الصالح (2016)، الأستقرار السياسى، قراءة في المفهوم و الغايات، كلية حقوق و العلوم السياسية، مجلة دفاتر السياسية و القانون، مجلد الخامس عشر، الجزائر.

4. حسين، علي عبدالكريم (2020)، إشكاليه عدم الأستقرار السياسي في العراق بعد عام 2003، جامعه واسط، مجلة كليه التربيه، العدد الحادي و الأربعون.

5. داسى، سفيان (2019)، العدالة الإجتماعية و الأستقرار السياسى في البلدان العربيه مقاربه لفهم العلاقة، جامعه الجزائر، مجلة العاشر، العدد 2، الجزائر.

6. دخيل، حسين احمد (2015)، اثر عدم الأستقرار السياسى علي مؤشرات التمنيه البشريه في العراق بعد عام 2003. جامعه كربلاء، مجلة أهل البيت عليهم السلام العدد 18، عيراق.

7. طبوش، سفيان، (2016) تحديات الأمن الأقتصادي و الأستقرار السياسى في الجزائر، جامعة تيزي وزو، مجلة الجزائرية للأمن الإنسانى، العدد الثانى.

گۆڤارە فارسییەکان:

1. ازكيا، مصطفى و غفارى، غلامرضا (2001)، " بررسى رابطه بين اعتماد و مشاركت در نواحى روستايى شهر كاشان، نشريه نامه علوم اجتماعى، دوره17، شماره17.

2. اوتارخانى، على (2009)، عدالت و انصاف در همكارى مبتنى بر اعتماد، فصلنامه چشم انداز مديريت، تهران، سال نهم، شماره33.

3. بلوردى، طيبه و بلوردى، زهير مصطفى (2012)، بررسى روحيه مشاركت جويى دانشجويان و عوامل مؤثر بر آن، (مطالعه موردى: دانشگاه‌هاى آزاد اسلامى منطقه هفت كشور). مجله جامعه‌شناسى ايران دوره13 شماره3.

4. پريزادى، طاهر و حسينى، سيده فرشته و بهبودى، مقدم حسين (2016)، تحليل نابرابرى هاى فضايى توزيع خدمات

شهری از منظر عدالت فضایی ، تهران، مجله آمایش جغرافیایی فضا، سال ششم، شماره21.

5. توحید فام، محمد (2012)، تلازم آزادی و حکومت قانون در اندیشه هایک، فصلنامه مطالعات روابط بین الملل تهران، دوره5، شماره18.

6. توسلی، حسین (2001)، " فلسفه حق در اندیشه سیاسی آیه الله مطهری " فصلنامه علوم سیاسی، چهارم، ش13.

7. حقیقی، ایمان و کاخکی، مرتضی مرتضوی (2012)، آثار باز توزیع فرصت ها بر نابرابری درآمدی، تحلیل تعادل عمومی محاسبه بذیر، فصلنامة تحقیقات مدل سازی اقتصادی، شماره7.

8. زندی، داود غرایاق (2014)، نسبت عدالت اجتماعی و امنیت ملی چارچوب نظری ، دانشگاه تربیت مدرس، فصلنامه مطالعات راهبردی دوره16، شماره61، تهران.

9. شعبانی قمی، حسین (2001)، تحلیلی بر فرایند تعیین نیازهای ێموزشی- ترویجی زنان روستایی، ماهنامه جهاد، ش243.

10. فتحی، کوروش (1996)، " نیاز سنجی در برنامه ریزی آموزشی و درسی، تهران، انتشارات اداره کل تربیت معلم و آموزش نیروي انسانی وزارت آموزش و پرورش.

11. گروسی، سعیده (2007) بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و امنیت اجتماعی (مورد مطالعه: دانشجویان دفتر دانشگاه آزاد جیرفت)، فصلنامه دانش انتظامی، سال نهم، شماره دوم صص 26 – 39.

12. مومنی ، فرشاد (2006)، ضرورت ژرف کاوی در وجوه نظری و اجرایی عدالت، تهران، فصلنامه علمی، تخصصی تکاپو، شماره13 و 14.

13. نادری، حمدالله جاهد، محمدعلی شیرزاده، مهین دخت (2010). بررسی رابطه احساس امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی شهر اردبیل)، فصلنامه مطالعات اجتماعی، ش 12، صص59 – 87.

14. نویدنیا، منیژه، (2006)، " تأملی نظری در امنیت اجتماعی، با تأکید بر گونەهای امنیت"، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال نهم، ش31، صص 53 -72.

گۆڤارە ئینگلیزییەکان:

1. Callen, Jenna and cattane, Lauren (2014), The Efects of Procedural and Distributive Justice on Intimate Partner violence vietime mental Health and Likelihood of future Help - seeking, American Journal of ortho psychiatry 84 (4).

2. Clark, Robert (1979), Development and instability, Political change in the Now western world, pryslen press, Division of HoH, Rinehart and Winston, inc. U.S.A.

3. Colquitt, Jason, A, Donalde. Conlon. Yee Ng, Michael J. Wesson and Christopher o.I. H porter (2001), Justice at The Millenium: A Meta - Analytic Review of 25 years of organizational Justice Research: Journal of Applied psychology, vol. 86, No 3.

4. Lee, Hyung_ Ryong (2004), An Emprical study of organizational Justice as a Mediator of a Relationship Among Leade - Member Exchang and Job satisfaction, or ganizational commitment and Turnover Intentions in Loding Industry (unpublished Doctoral Dissertation), Polytechnic Institute and state university, vivginia, USA.

5. Mayer, Robert (2001), " Michael Walzer Industrial Democracy and Complex Equality, Political Theory, Vol 29.

6. Panik, Branka (2009)> " Social Security- Security and Identity" , Western Balkans security Observer, No.13, pp 29-38.

7. Sekaran, U. (2003) Research Methods for Business: A Skill-Building Approach. 4th Edition, John Wiley & Sons, New York.

8. Saleh, Alam (2010) " Broadening the Concept of Security: Identity and Social security" , Geopolotics Quarterly, Volum: 6, No, pp 228-241.

تیزی دکتورا و نامەی ماستەر:

1. شەریف، ڕۆزە عبدالله (2007)، ڕەهەندە کۆمەڵایەتیەکانی ناسەقامگیریی سیاسی لە هەرێمی کوردستانی عێراق، نامەی ماستەر، پێشکەشی ئەنجوومەنی کۆلیژی ئاداب بەشی کۆمەلناسی کراوە، هەولێر زانکۆی سەلاحەدین.

2. صفری شالی، رضا (2015)، بررسی گفتمان عدالت اجتماعی در دولت های پس از انقلاب اسلامی، رساله دکترا، دانشگاه علامه طباطبائی ، تهران.
3. محمد, هاوكار رسول (2016)، چەمکی دادپەروەری لای جۆن ڕاوڵز، نامەی ماستەر، بلاو نەکراوە، پێشکەش بە ئەنجومەنی کۆلێژی یاسا و زانستە سیاسییەکان کراوە، هەولێر، زانکۆی صلاح الدین.